

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

CO₂-voortgangsverslag
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)

RVO

1 januari 2021 t/m 31 december 2021

Inhoudsopgave

1. Basisgegevens	3
1.1. Beschrijving van de organisatie Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	3
1.2. Verantwoordelijken CO2-Prestatieladder	3
1.3. Referentiejaar	4
1.4. Rapportageperiode	4
1.5. Verificatie	4
2. Afbakening	5
2.1. Organisatiegrenzen	5
2.2. Wijziging organisatie	5
2.3. CO2-gunningsprojecten	5
3. Berekeningsmethodiek	6
3.1. Actuele berekeningsmethodiek en conversiefactoren	6
3.2. Wijzigingen berekeningsmethodiek	6
3.3. Uitsluitingen	6
3.4. Opname van CO2	6
3.5. Biomassa	6
3.6. Onzekerheden	6
4. CO2-emissies	7
4.1. CO2-voetafdruk basisjaar	7
4.2. CO2-voetafdruk rapportageperiode	8
4.3. Trend over tijd	9
4.4. Doelstellingen	12
4.5. Voortgang	12
4.6. Keten 1: Afval	15
4.7. Keten 2: ICT – hardware en clouddiensten	15
4.8. Keten 3: hybride werken	16
4.9. Reductiedoelstelling wagenpark zero-emissie	16
4.10. Reductiedoelstelling zakelijke mobiliteit woon-werkverkeer	16
4.11. vliegreizen	17
4.12. Reductiedoelstelling Elektriciteit 100% hernieuwbaar in 2030	18
4.13. Reductiedoelstelling Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen	19
4.14. Reductiedoelstelling Gasverbruik van alle rijksgebouwen met 30% afgenomen ten opzichte van 2019 en voor 2020 minimaal 50% afkomstig van hernieuwbare bronnen.	19
4.15. Reductiedoelstelling Afval (Scope 3)	22
4.16. Reductiedoelstelling ICT (Scope 3)	23
4.17. Reductiedoelstellingen Duurzaam Hybride werken (Scope 3):	25
5. Initiatieven	25

Inleiding

Het opstellen van de periodieke rapportage is onderdeel van de stuurcyclus binnen het energiemanagementsysteem dat in het kader van de CO₂-Prestatieladder is ingevoerd door RVO. Deze stuurcyclus staat beschreven in het CO₂-Managementplan.

Deze periodieke rapportage is opgesteld door het team Duurzaam RVO en beschrijft alle zaken zoals beschreven in §9.3.1 punt a t/m t uit de NEN-EN-ISO 14064-1:2019.

De volgende aspecten uit de ISO 14064-1 zijn ten minste beschreven in dit rapport:

Beschrijving van de organisatie (a), Verantwoordelijken (b), Rapportageperiode (c), Organisatorische grenzen (d), Actuele berekeningsmethodiek en conversiefactoren (f, m, n, o, r, t), Opname van CO₂ (g, h), Biomassa (f, g), Directe en indirecte emissies (i, j), Referentiejaar (k, l), Wijzigingen berekeningsmethodiek (k), Uitsluitingen (h), Herberekening basisjaar en historische gegevens (j, k), Onzekerheden (p) en Verificatie (s).

1. Basisgegevens

1.1. Beschrijving van de organisatie Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

De Rijksoverheid zet zich in voor een uitstekend ondernemersklimaat. Ministeries stippelen daar beleid voor uit. De taak om dit beleid uit te voeren ligt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Ondernemend Nederland kan bij ons terecht met vragen op het gebied van duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Onze specialisten maken zich dag in dag uit sterk om ondernemende Nederlanders en beleidsmedewerkers vooruit te helpen. Wij bieden voorlichting en advies, financiering, de juiste contacten of gewoon een goed gesprek. We stellen regelingen op, voeren ze uit en zorgen dat wetten en regels worden nageleefd. RVO is een zelfstandig onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Practice what you preach

In 2019 is het nationale Klimaatakkoord afgesloten waarin maatregelen zijn afgesproken waarmee Nederland in 2030 49% emissiereductie bereikt, ten opzichte van 1990. Dit is een grote opgave voor de samenleving. De Rijksoverheid wil verantwoordelijkheid nemen door als organisatie zelf het goede voorbeeld te geven. Daarom is in het Klimaatakkoord het hoofdstuk 'voorbeeldrol Rijk' opgenomen met de doelstelling "klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030".

Deze doelstelling is als ambitieus te kwalificeren gegeven de uitdaging dit te realiseren bij de uitstoot in de bedrijfsvoering. In 2019 hebben de ministeries EZK en LNV en de daarbij horende diensten, onder wie RVO, het manifest verduurzaming bedrijfsvoering opgesteld. Het manifest staat voor de bijdrage van de verschillende dienstonderdelen aan de opdracht van een klimaat neutrale bedrijfsvoering.

In het manifest staan de volgende zeven speerpunten:

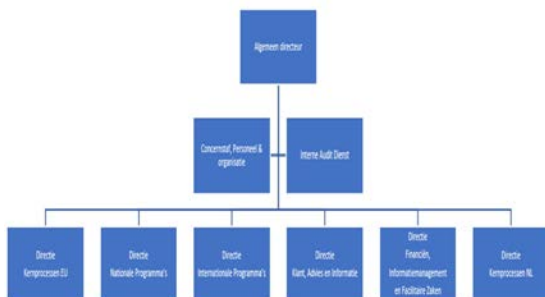
- 100% zero-emissie van het wagenpark in 2028
- maximaal 35% restafval eind 2020
- klimaatvriendelijke catering
- het verbeteren van maatschappelijk verantwoord inkopen
- duurzame ICT
- vermindering van de CO₂-uitstoot van de zakelijke mobiliteit met 50% in 2030
- verbetering datavoorziening, waaronder CO₂-footprint en CO₂-managementsysteem

Met deze speerpunten geeft RVO invulling aan het statement "Practice what you preach" en streeft zij als koploper/voorloper hier invulling aan te geven op het gebied van verduurzaming. RVO wil hiermee het belang van maatregelen omtrent het afbouwen van emissies waar RVO een sterke invloed op heeft in de bedrijfsvoering en de keten onderstrepen.

RVO is gecertificeerd voor de CO₂-Prestatieladder op niveau 4. De CO₂-Prestatieladder helpt organisaties om hun CO₂-uitstoot inzichtelijk te maken en te verminderen. Hiermee is een van de (duurzame)concern doelen van 2022 gerealiseerd: Het certificeren van RVO op niveau 4 van de CO₂PL. De ambitie van RVO is om zich te kwalificeren op niveau 5 van ladder evenals I&W/Rijkswaterstaat. Waar de meeste overige ministeries op niveau 3 acteren, wil RVO voorlopopen. RVO wil hiermee maatschappelijke impact creëren in de ketens/sectoren waarin zij actief is.

1.2. Verantwoordelijken CO₂-Prestatieladder

De algemene directie RVO is eindverantwoordelijk voor het behalen van de RVO-duurzaamheidsdoelen, waaronder die voor CO₂-reductie. Besluiten over maatregelen worden genomen binnen de reguliere sturingslijnen, zoals de SDG/Duurzaamheid stuurgroep.

Figuur: Organogram RVO

Verantwoordelijk voor de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van de CO₂-Prestatieladder zijn:

- Directieniveau: Johan Maas, directeur FIFZ en Peter van der Woude, plv directeur FIFZ
- Afdelingsniveau: Mardi Brouwer
- Teamniveau: Chris Steensma (Projectleider CO₂PL)

Stuurgroep

Geeft sturing waar nodig in de ideeënvorming reductiemaatregelen -doelstellingen en de concrete uitwerking daarvan binnen de CO₂-Prestatieladder:

- Abdeluheb Choho, Algemeen directeur RVO,
- Johan Maas, Directeur FIFZ,

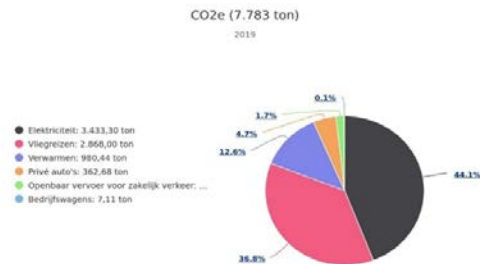
- Tjerk Opmeer, Directeur Internationale Programma's,
- Peter van der Woude, plv. directeur FIFZ, voorzitter.

Statement organisatiegrootte

De totale CO₂-uitstoot van RVO bedroeg in 2019 bijna 7 kton CO₂ in scope 1 en 2. RVO valt daarmee conform de CO₂-Prestatieladder in de categorie "Grote organisatie", aangezien bedrijven met een uitstoot ≥ 2500 ton worden aangemerkt als grote organisaties. Door COVID is de uitstoot sterk beïnvloed, daarom voor nu de organisatiegrootte op groot gehouden.

1.3. Referentiejaar

Het referentiejaar is 2019 voor de RVO-organisatie.

Figuur; Uitstoot RVO 2019

In 2018 heeft RVO voor de eerste keer een footprint in kaart gebracht, waarna we in 2019 de footprint in gezamenlijkheid met de EZK/LNV-community hebben bepaald.

Vanwege de samenwerking binnen de EZK/LNV-community, waarbij alle organisatieonderdelen binnen de organisatorische grenzen van EZK/LNV vallen. Zij hebben gezamenlijk 2019 als referentiejaar aangewezen. Ook RVO zal dat jaar dat voor de eigen certificering aanhouden als referentie. Dit voorkomt mogelijke verwarring m.b.t. reductiepercentages.

De belangrijkste factoren die in 2019 zijn vastgesteld voor RVO:

- Elektriciteit
- Vliegreizen
- Verwarmen

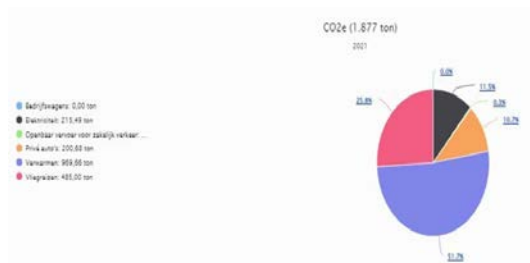
Inmiddels zijn er in deze periode (2019) een aantal maatregelen geïmplementeerd die invloed zullen hebben op het elektriciteitsverbruik. Zoals:

- Installatie van PV-panelen in Utrecht en Den Haag;
- Plaatsing van de WKO-installatie in Den Haag; heeft invloed om verwarmen, maar ook op mogelijk elektriciteitsverbruik omdat de installatie zelf ook energie verbruikt (mogelijk niveleert dit in zomer en winterperiode).

De cijfers van het referentiejaar zijn in deze rapportage niet aangepast.

1.4. Rapportageperiode

Figuur; Uitstoot RVO 2021:

1.5. Verificatie

De CO₂-footprint (halfjaar) is niet geverifieerd door een erkende instantie, maar wordt door de CI (Certificerende Instantie) tijdens de externe audit (met een beperkte mate van zekerheid) uitgevoerd. Dit is conform het Handboek 3.1. Er wordt dan gekeken naar compleetheit van de energiestromen en de (bron)data.

Het basisjaar 2019 is wel geverifieerd. Onze registratie tool Smartrackers maakt gebruik van de meest actuele emissie-coëfficiënten(factoren).

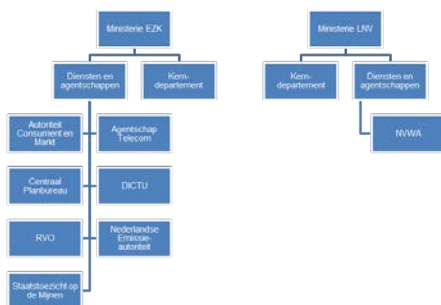
2. Afbakening

2.1. Organisatiegrenzen

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is een organisatie die ruim 6.100 medewerkers telt, verdeeld over 7 vestigingen en heeft besloten zich zelfstandig te laten certificeren op niveau 4 van de CO₂-Prestatieladder. Om te kunnen bepalen wat allemaal binnen de grenzen van de uitvoeringsdienst valt, is er ten eerste een organisatorische grens vastgesteld. Deze terminologie wordt door het Handboek van de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden & Ondernemen (SKAO) gebruikt en bepaalt wat de afbakening is van een organisatie.

De grens is opgesteld volgens de eisen van het Greenhouse Gas Protocol, zoals beschreven in hoofdstuk 4 van het Handboek CO₂-Prestatieladder versie 3.1. Voor de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is het niet mogelijk om de grens aan de hand van een Kamer van Koophandel-uittreksel te bepalen.

Om deze reden is besloten om de mate van zeggenschap over directies als uitgangspunt te nemen. Op deze wijze is er bepaald of RVO invloed kan uitoefenen op de betreffende directies en eventueel mee moeten worden genomen in de organisatiegrenzen. Tevens vindt u in dit document een overzicht van de directies en de bijbehorende structuur. Separaat is een boundary beschrijving opgesteld in de vorm van een Nota.

Figuur Organogram Ministerie EZK/LNV

De organisatie Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) bestaat uit de volgende directies:

- Algemene directie (inclusief Interne Audit Dienst en Concernstaf, Personeel & Organisatie)
- Directie Kernprocessen EU
- Directie Kernprocessen NL en Juridische Zaken
- Directie Nationale Programma's (inclusief Netherlands Space Office)
- Directie Internationale Programma's
- Directie Financiële Zaken, Informatiemanagement en Facilitaire Zaken
- Directie Klant, Advies en Informatie

2.2. Wijziging organisatie

Sinds 1 juli 2020 is het Instituut Mijnbouwschade opgericht. Het IMG is een zelfstandig bestuursorgaan. Volgens de operationele zeggenschap methode die we voor het ministerie hebben gehanteerd, vallen ZBO's buiten de scope van de CO₂-prestatieladder. Er zijn verder geen significante wijzigingen in de organisatie in de afgelopen periode.

2.3. CO₂-gunningsprojecten

Er is geen sprake van projecten met gunningvoordeel.

3. Berekeningsmethodiek

3.1. Actuele berekeningsmethodiek en conversiefactoren

Deze periodieke rapportage is tot stand gekomen op basis van het reglement van de CO₂-prestatieladder conform handboek 3.1 zoals gepubliceerd in juli 2020 door SKAO.

De emissiefactoren zijn vastgesteld op basis van de website CO₂-emissiefactoren.nl, waarbij de wijzigingslijst van SKAO als leidend wordt beschouwd.

3.2. Wijzigingen berekeningsmethodiek

Er zijn geen wijzigingen in de berekeningsmethodiek.

3.3. Uitsluitingen

Er zijn geen significante emissiebronnen niet meegenomen in de CO₂-voetafdruk.

3.4. Opname van CO₂

Er is geen sprake van opname van CO₂.

3.5. Biomassa

Er wordt binnen de organisatie geen gebruik gemaakt van biomassa.

3.6. Onzekerheden

Energie/ stroom	Brondata	Onzekerheden
Elektriciteitsverbruik panden	RIJKspanden via DBenergie(Dash board RVB) Overige datahuurpanden en specialties via opgave verhuurder BVO gegevens uit Huisvestingsplan maart 2021	Data over BVO is niet altijd 100% betrouwbaar. Door mutatie in afname gehuurde BVO's. Door aan te sturen op verdieping van de Dienst Verlenings Afspraken(DVA) neemt betrouwbaarheid toe.
Elektriciteitsverbruik Data centra	Gebaseerd op opgave beheerder middels gebruiksrapportage	Niet zichtbaar te herleiden tot energie leverancier nota. Daarnaast is specifiek verbruik naar RVO (servers) nog nader te specificeren. Inzet om gebruiksrapportage te specificeren hierop.
Gasverbruik panden	RIJKspanden via DBenergie(Dash board RVB) Overige datahuurpanden en specialties via opgave verhuurder BVO gegevens uit Huisvestingsplan maart 2021	Data over BVO is niet altijd 100% betrouwbaar. Door mutatie in afname gehuurde BVO's. Door aan te sturen op verdieping van de Dienst Verlenings Afspraken(DVA) en Addendums op wijzigingen op te vragen neemt betrouwbaarheid toe.
(Stads)warmte	RIJKspanden via DBenergie(Dash board RVB) Overige datahuurpanden en specialties via opgave verhuurder BVO gegevens uit Huisvestingsplan maart 2021	Data over BVO is niet altijd 100% betrouwbaar. Door mutatie in afname gehuurde BVO's. Door aan te sturen op verdieping van de Dienst Verlenings Afspraken(DVA) en Addendums op wijzigingen op te vragen neemt betrouwbaarheid toe.
(Zakelijke) OV kilometers	SHUTTEL-rapportages decentraal per dienst. Taxi-ritten, huurauto's en internat. trein: via TEMrapportages uitgewerkt in dashboard EZK/LNV Nationale taxiritten: FMHrapportage	SHUTTEL rapportages kunnen niet centraal opgevraagd worden. Hierdoor afhankelijkheid van diverse personen voor het opleveren van de gegevens. Rapportages Internat.trein reizen niet optimaal: geen km's in genoemd waardoor handmatige berekening nodig is internat. huurauto's registratie: idem maar ook arbeidsintensief en complex door aantal aannames en schattingen.
(Zakelijke) reizen privé-auto	Centraal voor alle diensten: InformatievoorzieningEZK-LNV@minezk.nl Via dashboard EZK/LNV	Geen onderscheid in zakelijke dienstreizen en woon-werkverkeer. Nu op basis van schatting per dienst.

Zakelijke vluchten	TEM rapportages alle diensten uit dashboard EZK/LNV I 2021: directe toegang tot VCK travel via Dashboard	Handmatig verdeling in korte, middellange en lange vluchten. Tem uitdraai voor RVO ontvangen. Nu is op management niveau inzichtelijk het vlieggedrag te maken.
Keten Afval	Bron gegevens zijn niet via een centraal systeem verkregen, maar via diverse kanalen (van afval verwerkers en CDV's).	In de nieuwe aanbestede contracten is dit ondervangen door centrale registratie op Seenonsplatform.
Keten ICT	In 2019 is men in gebruik zijnde apparaten op een andere manier gaan rapporteren.	Uitvraag op apparaten en Data centra niveau via DICTU (Dienst ICT Uitvoering). Heeft inzicht in aantallen en verbruik.
Keten Hybride werken	Wij hebben geen inzage in het energieverbruik of de afvalproductie bij de medewerkers thuis. Alleen de door RVO uitgegeven ICT middelen zijn bekend.	Privé verbruik cijfers medewerkers zijn niet inzichtelijk.

4. CO₂-emissies

4.1. CO₂-voetafdruk basisjaar

N.B. scope 1 en 2 incl. zakelijk verkeer.

In 2018 heeft RVO voor de eerste keer een footprint in kaart gebracht, waarna we in 2019 de footprint in gezamenlijkheid met de EZK/LNV-community hebben bepaald.

Vanwege de samenwerking binnen de EZK/LNV-community, waarbij alle organisatieonderdelen behorend binnen de organisatorische grenzen van EZK/LNV gezamenlijk 2019 als referentiejaar hebben aangeduid, zal RVO dat voor de eigen certificering idem aanhouden als referentie. Zo wordt mogelijke verwarring m.b.t. reductiepercentages voorkomen.

De belangrijkste factoren die in 2019 zijn vastgesteld voor RVO;

- Elektriciteit
- Vliegreizen
- Verwarmen (gas/warmte)

Inmiddels zijn er in deze periode (2019) een aantal maatregelen geïmplementeerd die invloed zullen hebben op het elektriciteitsverbruik.

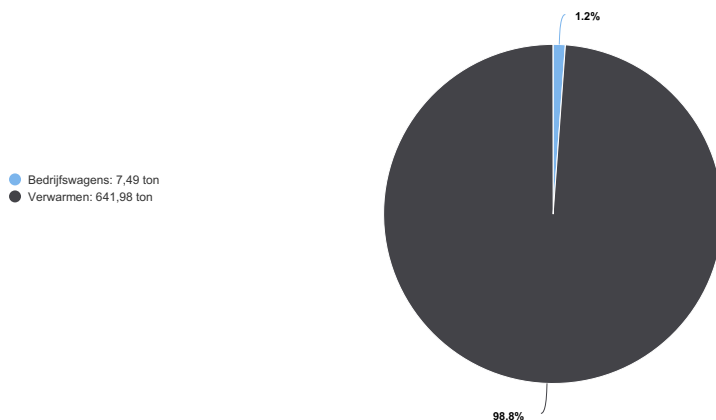
Zoals;

- Installatie van PV-panelen in Den Haag
- WKO-installatie Den Haag; heeft invloed om verwarmen, maar ook op mogelijk elektriciteitsverbruik omdat de installatie zelf ook energie verbruikt (mogelijk niveleert dit in zomer en winterperiode).

De cijfers van het referentiejaar zijn in deze rapportage niet aangepast, omdat er geen significante wijzigingen waren.

CO₂e scope 1 (649 ton)

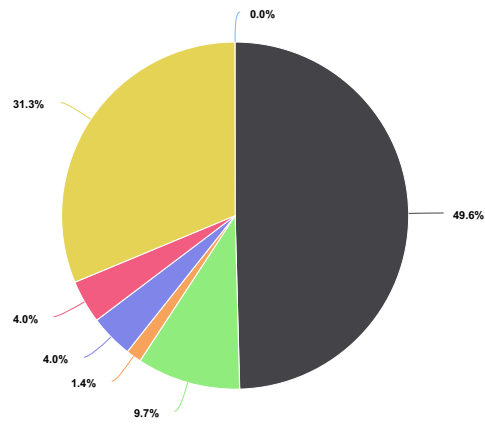
2019

CO₂e scope 2 inclusief zakelijk verkeer (9.175 ton)

2019

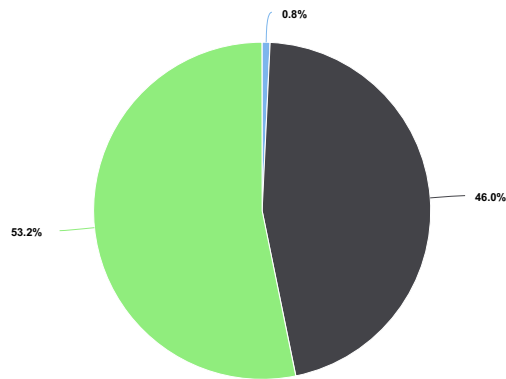
- Bedrijfswagens: 0,00 ton
- Elektriciteit: 4.549,56 ton
- ICT: 885,50 ton
- OV zakelijk verkeer: 131,40 ton
- Privéauto's zakelijk verkeer: 370,36 ton
- Verwarmen: 369,69 ton
- Vliegverkeer zakelijk verkeer: 2.868,00 t...

CO₂e scope 3 (3.761 ton)

2019

- Afval: 28,73 ton
- ICT: 1.731,51 ton
- Woon- werkverkeer: 2.000,68 ton

4.2. CO₂-voetafdruk rapportageperiode

Let wel: Gezien onjuiste geregistreerde GVO's van ons pand in Den Haag is er achteraf een correctie toegepast, waardoor footprint hoger is dan bij eerdere opgave.

CO₂e scope 1 (561 ton)

2021

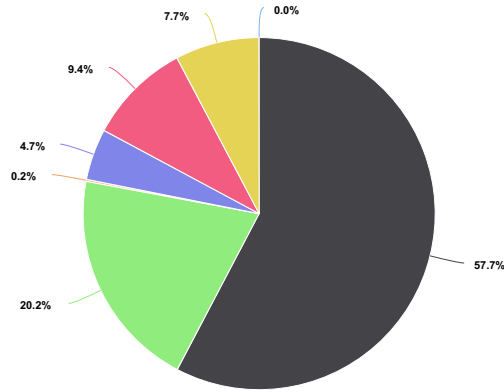
- Bedrijfswagens: 0,00 ton
- Verwarmen: 561,06 ton

CO₂e scope 2 inclusief zakelijk verkeer (4.261 ton)

2021

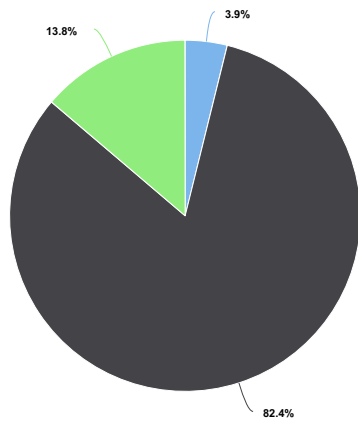
- Bedrijfswagens: 0,00 ton
- Elektriciteit: 2.458,64 ton
- ICT: 862,18 ton
- OV zakelijk verkeer: 7,44 ton
- Privéauto's zakelijk verkeer: 200,68 ton
- Verwarmen: 402,43 ton
- Vliegverkeer zakelijk verkeer: 329,13 ton

CO₂e scope 3 (1.306 ton)

2021

- Afval: 50,37 ton
- ICT: 1.075,79 ton
- Woon- werkverkeer: 179,77 ton

4.3. Trend over tijd

Het jaar 2021 is (sinds ons basisjaar 2019) een jaar met de directe invloed van COVID-19.

Tabel: Doelstelling, KPI en resultaat (Bedrijfsvoering)

Doelstelling	KPI	2016	2019	2020	2021
Minimaal 25% CO ₂ e-reductie bedrijfsvoering in 2030	CO ₂ -uitstoot in ton CO ₂		7.789	2.517	1.877
*Gemiddeld 10% CO ₂ -reductie per jaar	reductie in % t.o.v. 2019			-68%	-76%
In 2030 100% elektriciteitsverbruik hernieuwbaar	(kWh) elektriciteitsverbruik % hernieuwbaar		7.647.217 33%	7.290.000 87%	5.915.841 93%
In 2030 -30% gasverbruik van kantoren en opslag	(m ³) aardgasverbruik reductie in % t.o.v. 2019		340.502	285.041 16%	298.814 12%
Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen(kWh)	(kWh) energieverbruik kantoren reductie in % t.o.v. 2019			438.217 5%	1.731.376 23%
In 2028 100% zero emissie wagenpark**	% zero emissie wagens in wagenpark		0%	0%	0%
In 2030 -50% CO ₂ -uitstoot van zakelijke mobiliteit (privé auto's en OV voor zakelijk verkeer)***	CO ₂ -uitstoot zakelijke reizen in ton CO ₂ afname in % t.o.v. 2016 (afwijkend basisjaar)		494	330	257
* Structureel -25% CO ₂ -reductie vliegverkeer t.o.v. 2019.	CO ₂ -uitstoot vliegen afname in % t.o.v. 2019		2.868	686 -76%	485 -83%

*)Eigen extra doelstellingen van EZK en LNV, bovenop de Rijksbrede doelen (structureel 25% minder CO₂ uit te stoten door zakelijk vliegen t.o.v. 2019)

**RVO had bedrijfsauto's(2) tot 2020 en per 2021 geen eigen wagenpark meer

***)Cijfers 2016 nog niet beschikbaar in Smarttrackers op RVO niveau

Er is de afgelopen periode een inventarisatie gedaan naar aanvullende genomen en geplande maatregelen door EZK en RVO. De belangrijkste zijn:

- Ambitie <25% vliegen en afwegingskader (dienst)reizen
- Mogelijkheden bekijken vergroenen grijze stroom panden RVO, NVWA,
- AT, SODM, datacenter DICTU
- Campagne de knop om: standaard temperatuur in alle rijks panden 2 graden lager
- Energieanalyse-rapporten 7 panden bekijken en bezien of versnelling mogelijk is
- in energiebesparing
- Onderzoeken of energieanalyse ook op overige (huur of specialty)panden mogelijk is.
- In kaart brengen huidige zonnepanelen op daken EZK/LNV/RVO panden en aanvullende potentie voor

zonnepanelen onderzoeken.

Tabel: Doelstelling, KPI en resultaat (Ketens)

Doelstelling(ketens)	KPI*	2019	2020	2021
Afval Bron: Smartertrackers	+ 60% CO2-reductie in 2025 ten opzichte van 2019	98.395	70.602	36.335
				(-63%)
ICT Bron: Ketenganalyse rap.	+ 10% CO2-reductie in 2025 met betrekking tot de winning, productie en afvalverwerking van hardware	1.396.000	ntb.	ntb.
ICT** Bron: Smartertrackers	+ 100% CO2-reductie in 2025 wat betreft het energie gebruik van datacentra (vergroening). Betreft verbruik heel DICTU	1.541.421	2.418.460	2.351.744
				(+52%)
Hybride werken; 5% CO2-reductie (ofwel 69 ton CO2-eq) in 2024 t.o.v. 2019 van de Scope 3. Bron: Ketenganalyse rap.	Reductie, woon-werkverkeer	ntb.	ntb.	ntb.
			ntb.	ntb.
Hybride werken; 5% CO2-reductie (ofwel 69 ton CO2-eq) in 2024 t.o.v. 2019 van de Scope 3. Bron: Ketenganalyse rap.	Reductie, Energieverbruik in de huizen van RVO medewerkers als gevolg van 40% thuiswerken (gemiddeld 2 uit 5 dagen).	ntb.	ntb.	ntb.
			ntb.	ntb.

*) Verzameling en verdere verwerking van data naar percentages dient komende jaar nader te worden gespecificeerd

** Met Datacentra is de afspraak om volledig op groene stroom te draaien dit is een gezamenlijke doelstelling van RVO en DICTU

Er is de afgelopen periode een inventarisatie gedaan naar aanvullend genomen en geplande maatregelen voor de ketens (Afval, ICT en Hybride werken) door RVO. Waarvan de uitkomsten in de stuurgroep SDG/Duurzaam en in het DT zijn besproken en waar besluiten over zijn genomen.

De belangrijkste zijn:

Afval: Minder afval produceren; Het zal nodig zijn om tot 2025 de totale hoeveelheid vrijkomend afval met 50% te reduceren.

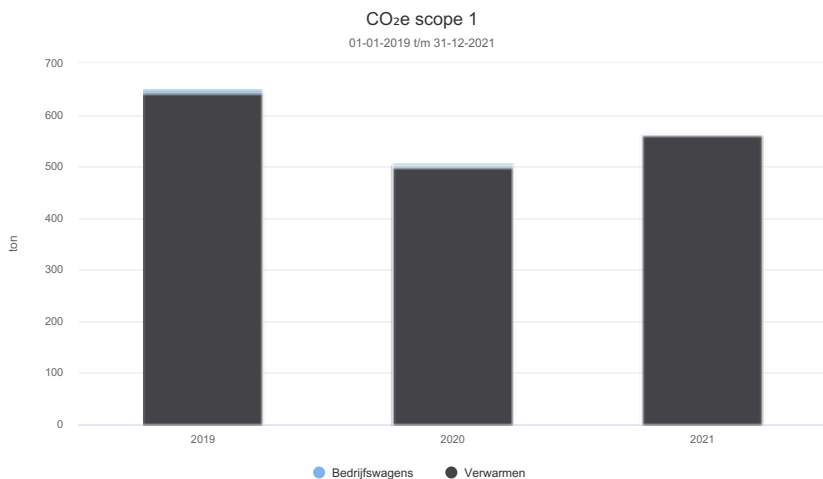
Minder verbranden; door betere scheiding en zorgen voor andere verwerkingsstroom.

ICT: Bij inkoop bepalen welke hardware ingekocht wordt op basis van de impact uit de LCA's bij aangaan van contracten.

Aanwenden inspraak bij DICTU om opslag en beheer onder te brengen bij Datacentra die gebruik maken van groene stroom.

Hybride werken: Door thuiswerkende medewerkers minder woon-werk verkeer

Verduurzamen thuiswerkplek

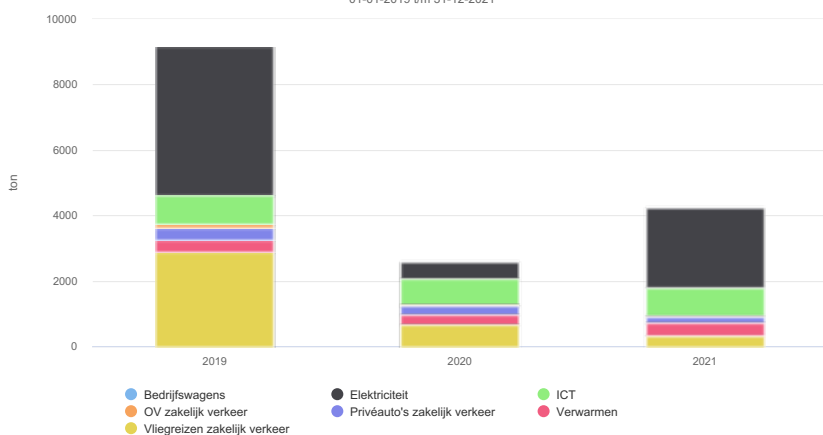
CO2e scope 1 (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfswagens	7,49	6,41	0,00
Verwarmen	641,98	498,63	561,06
Totaal	649,47	505,04	561,06

CO2e scope 1 (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	649,47	505,04	561,06									
Doelstelling CO2e subdoelstellingen	649,47	630,64	612,23	593,83	575,75	557,67	538,94	520,86	502,78	484,7	467,36	0
Totaal	100%	78%	86%									

Doelstelling CO2e subdoelstellingen	100%	97%	94%	91%	89%	86%	83%	80%	77%	75%	72%	0%
-------------------------------------	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----

CO2e scope 2 inclusief zakelijk verkeer

01-01-2019 t/m 31-12-2021

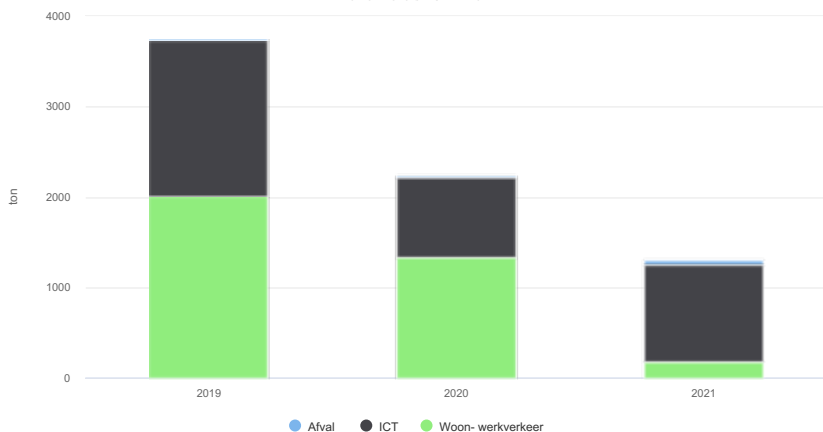

CO2e scope 2 inclusief zakelijk verkeer (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfswagens	0,00	0,35	0,00
Elektriciteit	4.549,56	502,39	2.458,64
ICT	885,50	801,39	862,18
OV zakelijk verkeer	131,40	39,95	7,44
Privéauto's zakelijk verkeer	370,36	265,42	200,68
Verwarmen	369,69	295,51	402,43
Vliegverkeer zakelijk verkeer	2.868,00	686,43	329,13
Totaal	9.174,51	2.591,44	4.260,51

CO2e scope 2 (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	9.174,51	2.591,44	4.260,51									
Doelstelling CO2e subdoelstellingen	9.174,51	8.474,85	7.773,75	7.072,65	6.334,10	5.595,55	4.753,11	3.903,96	3.054,80	2.205,65	1.359,03	0
Totaal	100%	28%	46%									
Doelstelling CO2e subdoelstellingen	100%	92%	85%	77%	69%	61%	52%	43%	33%	24%	15%	0%

CO2e scope 3

01-01-2019 t/m 31-12-2021

CO2e scope 3 (ton)	2019	2020	2021
Afval	28,73	23,30	50,37
ICT	1.731,51	891,41	1.075,79
Woon- werkverkeer	2.000,68	1.328,98	179,77
Totaal	3.760,92	2.243,69	1.305,93

CO2e scope 3 (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	3.760,92	2.243,69	1.305,93									

Doelstelling CO2e subdoelstellingen	3.760,92	3.638,58	3.516,10	3.393,63	3.256,44	3.119,25	2.764,62	2.411,90	2.059,17	1.706,45	1.352,40	0
Totaal	100%	60%	35%									
Doelstelling CO2e subdoelstellingen	100%	97%	93%	90%	87%	83%	74%	64%	55%	45%	36%	0%

4.4. Doelstellingen

Op weg naar een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030 en de ketenanalyses (Afval, ICT en Hybride werken) heeft RVO de volgende (sub)doelstellingen vastgesteld:

Bedrijfsvoering (scope 1 & 2 incl. zakelijke dienstreizen) Emissies

1. In 2020 is het wagenpark 20% zero-emissie, in 2028 100%.
2. Voor zakelijke reizen (incl. woon-werkverkeer) in 2030 50% CO₂-reductie t.o.v. 2016. (De ambitie is om in 2030 25% minder uit te stoten als gevolg van vliegen dan in 2019).
3. Elektriciteit 100% hernieuwbaar in 2030.
4. Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen.
5. Gasverbruik van alle rijksgebouwen met 30% afgenomen ten opzichte van 2019 en voor minimaal 50% afkomstig van hernieuwbare bronnen

Ketens (scope 3) Emissies

1. Afval, 60% CO₂-reductie in 2025 ten opzichte van 2019
2. ICT, 10% CO₂-reductie in 2025 met betrekking tot de winning, productie en afvalverwerking van hardware 100% CO₂-reductie wat betreft het energiegebruik van datacentra (vergroening)
3. Hybride werken, 5% CO₂-reductie in 2024 t.o.v. 2019 van de Scope 3 emissies veroorzaakt door woon-werkverkeer en het aanvullend energiegebruik in de huizen van RVO-medewerkers als gevolg van 40% thuiswerken (gemiddeld 2 uit 5 dagen). "In ontwikkeling" (nu alleen woon-werkverkeer; gegevens over energiegebruik thuis medewerkers – weliswaar o.b.v. secundaire bronnen - ontbreken). Er wordt verder gewerkt aan een methodiek en dataverzameling voor de gegevens over energiegebruik in de huizen van RVO-medewerkers.

RVO wil de eigen CO₂-uitstoot blijvend verminderen in de bedrijfsvoering maar ook in de ketens, door duurzamer te reizen, het wagenpark verder te elektrificeren en het aandeel hernieuwbare energie verder te vergroten. Daarnaast samen met ketenpartners maatregelen nemen in de keten om ook die verder te verduurzamen.

Tussendoelen Bedrijfsvoering "Groep RVO" tot 2030 (Scope 1 en 2 emissies plus zakelijk verkeer) en ICT keten "energieverbruik datacentra" tot 2025 (Scope 3 emissies) inclusief sub doelstellingen.

Doelstelling CO2e Groep RVO

Voor jaar	Referentiejaar	Effect
2020	2019	-9,1%
2021	2019	-18,2%
2022	2019	-27,3%
2023	2019	-36,4%
2024	2019	-45,5%
2025	2019	-54,5%
2026	2019	-63,6%
2027	2019	-72,7%
2028	2019	-81,8%
2029	2019	-90,9%
2030	2019	-100%

Doelstelling CO2e Vestiging Datacentra

Voor jaar	Referentiejaar	Effect
2023	2019	0%
2024	2019	-50%
2025	2019	-100%

Doelstelling CO2e subdoelstellingen Groep RVO

Voor jaar	Referentiejaar	Afval	Bedrijfswagens	Elektriciteit	Openbaar vervoer	OV zakelijk verkeer	Privéauto's zakelijk verkeer	Verwarmen	Vliegverkeer	Woon-werkverkeer	ICT
2020	2019	-10%	-20%	-9,1%	-4,5%	-4,5%	-4,5%	-2,7%	-8,3%	-4,5%	-1,7%
2022	2019	-30%	-40%	-27,3%	-13,6%	-13,6%	-13,6%	-8,2%	-25%	-13,6%	-5%
2024	2019	-50%	-60%	-45,5%	-22,7%	-22,7%	-22,7%	-13,6%	-43,8%	-22,7%	-10%
2025	2019	-60%	-70%	-54,5%	-27,3%	-27,3%	-27,3%	-16,4%	-53,1%	-27,3%	-25%
2028	2019	-84%	-100%	-81,8%	-40,9%	-40,9%	-40,9%	-24,5%	-81,3%	-40,9%	-70%
2029	2019	-92%	-100%	-90,9%	-45,5%	-45,5%	-45,5%	-27,2%	-90,6%	-45,5%	-85%
2030	2019	-100%	-100%	-100%	-100%	-100%	-100%	-100%	-100%	-100%	-100%

4.5. Voortgang

Voor de CO₂-footprint van de bedrijfsvoering geldt dat de meeste CO₂-uitstoot veroorzaakt wordt door elektriciteit, vliegverkeer en zakelijke dienstreizen. Voor 2022 is een stijging waarneembaar. Vooral in combinatie met de terugkeer naar kantoor en vliegbewegingen nemen de reis bewegingen toe en zorgen voor een toenemende uitstoot ten opzichte van 2021. De totale CO₂-uitstoot is wel afgenomen ten opzichte van het basisjaar 2019 (pre-corona).

In de jaren 2020 en 2021 was de CO₂-uitstoot als gevolg van COVID-19 aanzienlijk lager. In 2022 hebben we zonder de

invloed van COVID-19 een scherper beeld van waar we nu staan. De CO₂-uitstoot van RVO is t.o.v. het basisjaar 2019 met 58% gedaald. De 3 meest vervuilende categorieën van RVO zijn ICT, vliegreizen en zakelijke dienstreizen. Dat we weer meer zijn gaan vliegen na corona zien we terug in de footprint van 2022.

RVO zit nog binnen de bandbreedtes en daarmee nog op koers maar dient alert te blijven op de stijgende trends van vliegreizen en ICT (nog niet zichtbaar in tabel door eenmalige correctie van elektriciteitsverbruik).

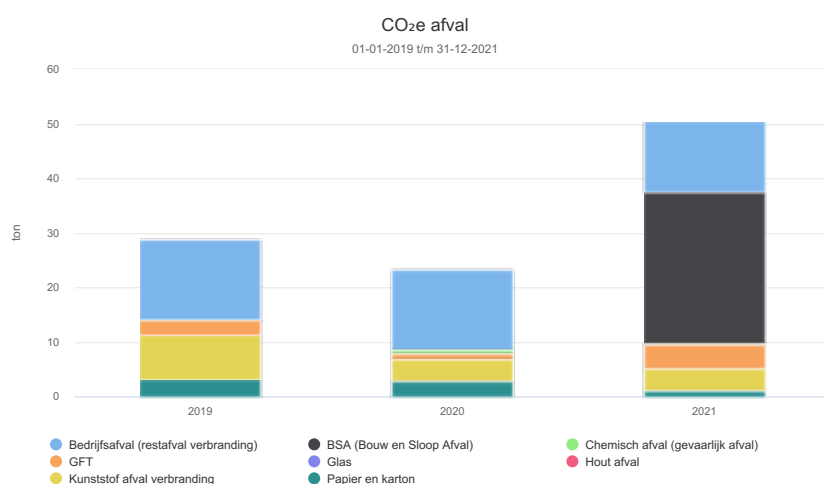
Wel valt op dat scope 1 licht stijgt. We zien dat met name het gasverbruik in ons pand in Zwolle stijgt ten opzichte van 2019. Terwijl de overige panden een daling laten zien. Het pand in Zwolle is gedateerd en er staat een renovatie gepland. Toch zullen wij hier komend jaar een nadere analyse op loslaten.

Om de weg naar een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030 meetbaar te maken, streeft RVO naar een absolute jaarlijkse reductie van 9,1% (zie figuur) voor haar Scope 1 en 2 emissies plus zakelijke dienstreizen.

Tabel: Verklaring reducties op basis footprint Bedrijfsvoering

	2019	2020	2021	+/-	Verklaring
Verwarmen	980	826	970	-1%	o.a. WKO Den Haag, meer m2 gehuurd, Covid speelt mee door extra ventileren en minder medewerkers in panden
Vliegreizen	2868	686	485	-83%	Door de coronacrisis hebben we veel minder gevlogen en virtuele alternatieven toegepast. Covid-19 restricties.
Elektriciteit	3433	620	215	-94%	Inkoop Garanties van Oorsprong (GVO's) over 2020 en 2021
Privé auto's	363	290	201	-45%	Dit betreft gebruik voor o.a. handhavingstaken RVO (denk aan monitoring MJA/MEE). Verschil door Covid-19 restricties te verklaren.
Woon-werkverkeer	Niet gespecificeerd	48	--	--	Verdipende navraag staat in de planning heeft alleen nog niet plaatsgevonden
OV en zakelijk	140	40	6	-96%	Covid-19 restricties
Bedrijfswagens	7	6,8	0	-100%	RVO heeft geen eigen dienstauto's meer in 2021.
	7.789	2.517	1.877		

Tussentijdse doelstellingen voor de ketens (Scope 3 emissies) zijn per keten en per specifiek onderwerp bepaald. Ze zullen hieronder nader worden toegelicht.

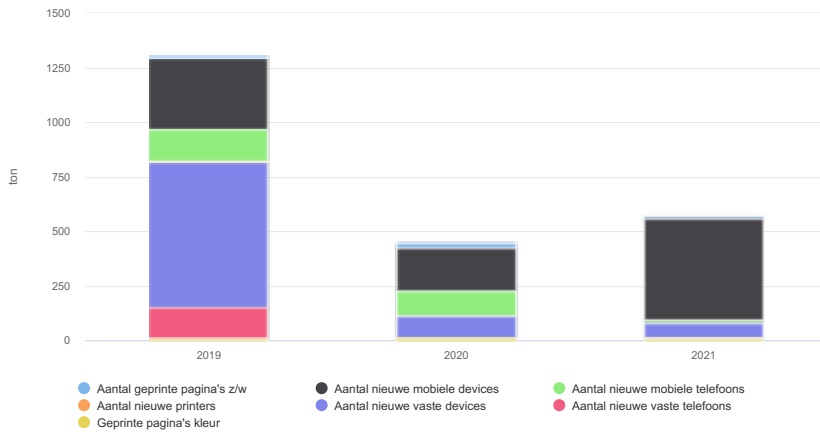
CO ₂ e afval (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfsafval (restafval verbranding)	14,63	14,76	12,87
BSA (Bouw en Sloop Afval)			27,69
Chemisch afval (gevaarlijk afval)	0,24	0,70	0,19
GFT	2,62	1,01	4,45
Glas	0,02	0,02	0,08
Hout afval			0,01
Kunststof afval verbranding	8,06	4,13	4,01
Papier en karton	3,16	2,68	1,07
Totaal	28,73	23,30	50,37

CO ₂ e afval (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal	28,73	23,3	50,37				
Doelstelling CO ₂ e afval	28,73	25,85	22,98	20,11	17,24	14,36	11,49
Totaal	100%	81%	175%				
Doelstelling CO ₂ e afval	100%	90%	80%	70%	60%	50%	40%

Keten ICT:

CO₂e ICT productie en winning grondstoffen

01-01-2019 t/m 31-12-2021

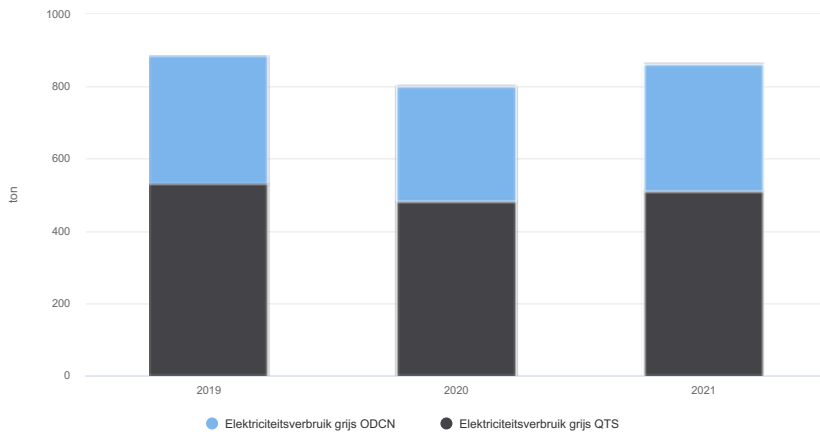

CO ₂ e ICT productie en winning grondstoffen (ton)	2019	2020	2021
Aantal geprinte pagina's z/w	15,82	24,87	14,06
Aantal nieuwe mobiele devices	326,98	194,36	461,32
Aantal nieuwe mobiele telefoons	144,00	115,20	14,40
Aantal nieuwe printers	5,40	1,35	1,35
Aantal nieuwe vaste devices	663,79	99,69	65,74
Aantal nieuwe vaste telefoons	141,26	0,96	6,62
Geprinte pagina's kleur	11,15	12,92	9,01
Totaal	1.308,41	449,36	572,50

CO ₂ e ICT productie en winning grondstoffen (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal	1.308,41	449,36	572,5				
Doelstelling CO ₂ e ICT	1.308,41	1.286,17	1.264,58	1.242,99	1.210,28	1.177,57	981,31
Totaal	100%	34%	44%				
Doelstelling CO ₂ e ICT	100%	98%	97%	95%	93%	90%	75%

CO₂e energieverbruik datacentra

01-01-2019 t/m 31-12-2021

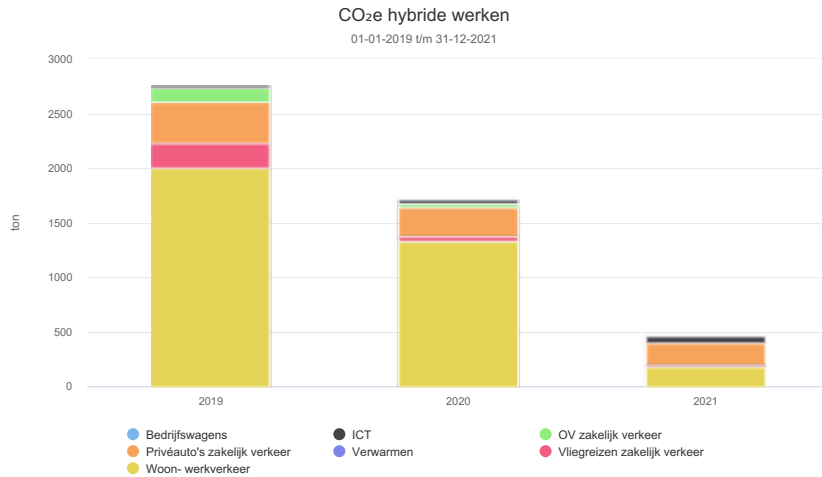
CO ₂ e energieverbruik datacentra (ton)	2019	2020	2021
Elektriciteitsverbruik grijs ODCN	352,40	318,44	351,73
Elektriciteitsverbruik grijs QTS	533,10	482,95	510,45
Totaal	885,50	801,39	862,18

CO ₂ e energieverbruik datacentra (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal	885,5	801,39	862,18				
Doelstelling CO ₂ e datacentra	885,5	885,5	885,5	885,5	885,5	442,75	0
Totaal	100%	91%	97%				
Doelstelling CO ₂ e datacentra	100%	100%	100%	100%	100%	50%	0%

Keten Hybride werken:

Onder hybride werken vallen woon-werkverkeer, zakelijke reizen naar tijdzones met 1 uur of minder verschil met de

Nederlandse tijdzone, energieverbruik door ICT-apparatuur en het extra energieverbruik door verwarmen bij medewerkers thuis. Voorlopig is aangenomen dat alleen vliegreizen >2500km bestemmingen kennen met een tijdsverschil groter dan 1 uur met Nederland. Daarom zijn deze reizen niet meegenomen in de CO₂ uitstoot door hybride werken. In de toekomst willen we dit per individuele reis specificeren.

CO ₂ e hybride werken (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfswagens	7,49	6,41	0,00
ICT	23,99	40,47	58,14
OV zakelijk verkeer	131,40	39,95	7,44
Privéauto's zakelijk verkeer	370,36	265,42	200,68
Verwarmen	0,00		
Vliegreizen zakelijk verkeer	230,92	43,23	19,49
Woon- werkverkeer	2.000,68	1.328,98	179,77
Totaal	2.764,85	1.724,47	465,52

CO ₂ e hybride werken (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal	2.764,85	1.724,47	465,52				
Doelstelling CO ₂ e hybride werken	2.764,85	2.631,16	2.496,88	2.362,59	2.225,67	2.088,76	1.947,82
Totaal	100%	62%	17%				
Doelstelling CO ₂ e hybride werken	100%	95%	90%	85%	80%	76%	70%

4.6. Keten 1: Afval

RVO kan binnen de eigen organisatie een grote invloed uitoefenen op de hoeveelheid afval die vrijkomt als gevolg van werkzaamheden door met beleid op inkoop en het scheiden en inzamelen van afval te sturen. Dit maakt afval een geschikt onderwerp voor een ketenanalyse, gezien de activiteiten die onder afval vallen, deel uitmaken van ruim 35% van de footprint van RVO. Met deze ketenanalyse wordt onderzocht in hoeverre de CO₂-uitstoot binnen de keten van afval vermindert kan worden, waarmee een grote impact op CO₂-reductie gemaakt zou kunnen worden.

Tabel: CO₂-uitstoot (ton CO₂-eq) voor de ketenstappen transport en verwerking (uiteengezet in de verschillende verwerkingsmethoden) per afvalstroom, inclusief het aandeel van de totale CO₂-uitstoot van de ketenstappen per afvalstroom en het absolute totaal voor alle ketenstappen en ketenstappen afzonderlijk(bron; Ketenanalyse Afval)

Afvalstroom	Transport	Recycling	Verbranding Groene stroom	Verbranding Grijs stroom	Stort	Totale CO ₂ -uitstoot (ton CO ₂ -eq)	Aandeel (%) totale CO ₂ -uitstoot
Koffiebekers	0,1	0	0	0,4	0	0,5	1%
Folie/kunststoffen	<0,1	0,8	0	15,1	0	15,9	41%
Skull	0,23	4,0	<0,1	<0,1	0	4,3	11%
Glas	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	0	<0,1	<1%
Papier/ karton	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	0,2	0,3	1%
Afval/ restafval	0,2	<0,1	6,3	6,5	4,7	17,7	46%
Totaal (ton CO₂-eq)	0,6	4,9	6,4	22,0	4,9	38,7	100%
Aandeel totale CO₂-uitstoot (%)	1%	13%	16%	57%	13%	100%	N.v.t.

4.7. Keten 2: ICT – hardware en clouddiensten

Tevens is RVO een organisatie waarvan een groot aantal van haar werkzaamheden afhankelijk is van de digitale werkomgeving. De organisatie levert met name diensten voor ondernemers in Nederland. Veel van deze diensten worden ondersteund door online applicaties. In de jaarlijkse begroting is een relatief groot aandeel gereserveerd voor ICT, waarbij de impact die RVO heeft met haar digitale activiteiten significant lijkt te zijn.

In deze ketenanalyse onderzoeken we de impact van de hardware en clouddiensten die RVO gebruikt.

Tabel: TotaleCO₂-uitstoot (ton CO₂-eq) en bijbehorend aandeel (%) van de ketenstappen (bron; ketenanalyse ICT)

Ketenstap	Totale CO ₂ -uitstoot (ton CO ₂ -eq)	Aandeel (%) in totale CO ₂ -uitstoot
Winning en productie hardware	877,0	29,1%
Gebruik hardware	519,4	17,9%
Verbruik datacentra	1.613,6	53,9%
Totaal	2.992,2	100%

4.8. Keten 3: hybride werken

Ten slotte is RVO is gestart met het verkennen van hoe "hybride werken" het beste en zo duurzaam mogelijk binnen de organisatie ingericht kan worden. Op basis van onderzoek, blijkt een grote bereidheid van de medewerkers te zijn om gemiddeld 1 of 2 dagen thuis te werken ^[1].

RVO verkennt aan de hand van deze ketenanalyse de CO₂-reductiepotentie (Scope 1, 2 en 3) van hybride werken: op kantoor en/ of thuis. Ook wordt er nagedacht over mogelijkheden voor hybride werken "elders", werken of overleggen op andere locaties dan op een RVO-kantoor of bij medewerkers thuis valt voorlopig buiten de scope van deze analyse. Het effect op CO₂-emissies als gevolg van vermeden files of mogelijke woonverplaatsingen van medewerkers valt tevens buiten de scope.

Tabel: Overzicht van de CO₂-uitstoot per ketenstap in het scenario van de Nulmeting (bron: Ketenanalyse Duurzaam Hybride werken)

Ketenstap	Uitstoot (ton CO ₂ -eq)	Aandeel
Heenreis woon-werkverkeer	152	2%
Energieverbruik op kantoor	3.481	49%
Energieverbruik thuis	-	0%
Zakelijke reizen	3.356	47%
Terugreis werk-woonverkeer	152	2%
Totale uitstoot	7.141	100%

4.9. Reductiedoelstelling wagenpark zero-emissie

RVO beschikt in 2021 over een klein eigen wagenpark dat uit gefaseerd wordt. Zo wordt per definitie aan de doelstelling voor 2028 100% zero emissie voldaan. (De enige RVO-dienstauto is in 2021 afgevoerd).

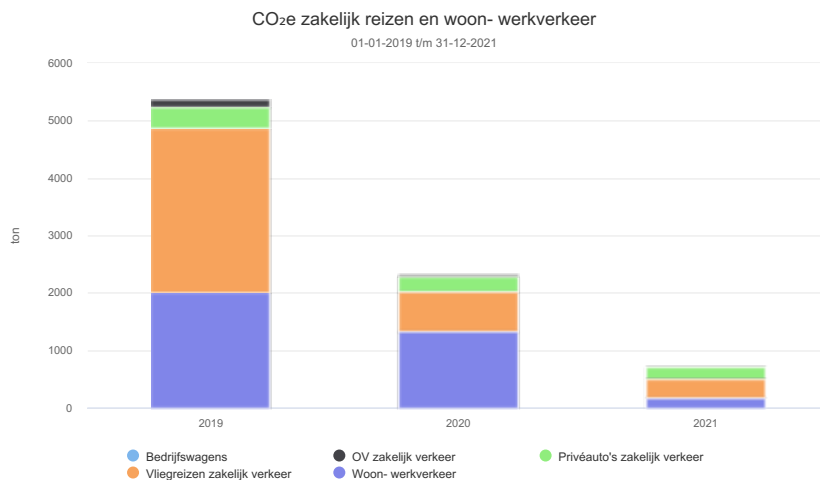
4.10. Reductiedoelstelling zakelijke mobiliteit woon-werkverkeer

Voor zakelijke reizen (incl. woon-werk verkeer) in 2030 50% CO₂-reductie t.o.v. 2016.

Door het vergroenen van het Nederlands treinverkeer sinds 2017 hebben EZK en LNV in 2019 de zakelijke mobiliteit met 33% gereduceerd.

Via de CAO-onderhandelingen loopt sinds september 2021 een pilot om, onder bepaalde voorwaarden en condities, via het IKB-budget een leasefiets (elektrische fiets of speed pedelec) aan te schaffen voor woon werkverkeer en zakelijke afspraken. Lease- en onderhoudskosten worden door het Rijk betaald. De deelnemer betaalt 7%-bijtelling over de fiscale waarde van de fiets en dit wordt maandelijks ingehouden op het salaris. Sinds september 2021 hebben 150 RVO-ers hier gebruik van gemaakt.

Voor wat betreft woon-werkverkeer is er op een aantal locaties al sprake van ontmoedigingsbeleid/parkeerbeleid voor het reizen met de auto. In 2022 volgt een nieuw parkeerbeleid dat meer gericht is op duurzaam hybride werken.

CO ₂ e zakelijk reizen en woon- werkverkeer (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfswagens	7,49	6,76	0,00
OV zakelijk verkeer	131,40	39,95	7,44
Privéauto's zakelijk verkeer	370,36	265,42	200,68
Vliegreizen zakelijk verkeer	2.868,00	686,43	329,13
Woon- werkverkeer	2.000,68	1.328,98	179,77
Totaal	5.377,93	2.327,54	717,02

CO ₂ e zakelijk reizen en woon- werkverkeer (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030

Totaal	5.378	2.328	717									
Doelstelling CO2e verkeer	5.378	5.026	4.672	4.318	3.933	3.549	3.167	2.783	2.399	2.015	1.633	0
Totaal	100%	43%	13%									
Doelstelling CO2e verkeer	100%	93%	87%	80%	73%	66%	59%	52%	45%	37%	30%	0

4.11. vlieguren

RVO zet vooral in op het reduceren van de CO₂-uitstoot bij vliegverkeer. Streefwaarde is 25% minder CO₂ uitstoot tov. 2019.

Het vliegen per vliegtuig was in 2019 de op één na grootste factor voor de RVO-footprint. Kijkend naar de voetafdruk van vlieguren dan valt op dat intercontinentale vluchten (>2500km) de grootste impact hebben (tabel 7). Dit komt omdat veel programma's, uitgevoerd door Internationale Programma's en veelal in opdracht het Ministerie van Buitenlandse Zaken, zich richten op landen buiten Europa.

Tabel 4: Vlieguren 2019 RVO

Vlieguren	Eenheid [km]	CO ₂ -uitstoot [Ton]
< 700 km	96.399	28,63
>700 en < 2500 km	1.011.437	202,29
>2500 km	17.939.308	2637,08

Bron: EZK/TEM.

De CO₂-uitstoot van zakelijk vervoer moet met minimaal 50% gereduceerd worden voor 2030, t.o.v. 2016. Het zakelijk vliegen veroorzaakt een grote bijdrage aan deze uitstoot, vooral bij EZK. Door de coronacrisis hebben we veel minder gevlogen en virtuele alternatieven toegepast. De uitstoot is hierdoor niet representatief voor de organisatie. Komend jaar zal blijken welke reductie reëel is.

Reductiedoelstelling zakelijke mobiliteit / vlieguren

Het vliegen zal langzaam weer op gang komen, dus is het een goed moment om gebruik te maken van ervaringen met bijvoorbeeld digitale alternatieven en de inzet van lokale collega's waar dit mogelijk is. Daarnaast is het nu mogelijk te bepalen hoeveel reductie nodig en mogelijk is t.o.v. 2019.

De belangrijkste doelen voor 2022 zijn:

- Minder en bewuster vliegen stimuleren onder RVO medewerkers, door de CO₂-Checklist Vlieguren uit te rollen in de organisatie, inclusief bestaande maatregelen beter communiceren.

Reductiepad en maatregelen

CO₂-Checklist Vlieguren

Samen met managers en andere medewerkers van Internationale Programma's is in 2021 checklist opgesteld met alternatieven om niet of minder te hoeven vliegen en om duurzamer te vliegen, bijvoorbeeld door te kiezen voor economy class of een directe vlucht. Deze *CO₂-Checklist Vlieguren* figuur 10 is eerst door RVO en vervolgens EZK/LNV geadopteerd als tool voor medewerkers om de juiste afwegingen te maken bij een dienstreis.

Reductiemaatregelen Vlieguren

Bestaande maatregelen die nu al toegepast zijn:

- Met de trein bij reizen onder de 8 uur (CAO); In de CAO Rijk (II) is afgesproken dat reizen van minder dan 8 uur met de trein moet worden gedaan; datzelfde geldt als een treinreis minder dan 1,5 keer de reistijd kost van een vlieguren.
- SAF programma: investeren in duurzamere kerosine. Voor elke vlieguren met een maatschappij die investeert in duurzamere kerosine, zoals KLM, investeert het Rijk in het Sustainable Aviation Fuel (SAF) programma.
- Standaard CO₂ compenseren; Elke vlieguren wordt gecompenseerd door de Climate Neutral Group. Dit geldt binnen de CO₂-Prestatieladder trouwens *niet* mee als CO₂-reductie.
- Gebruiken CO₂-Checklist Vlieguren.

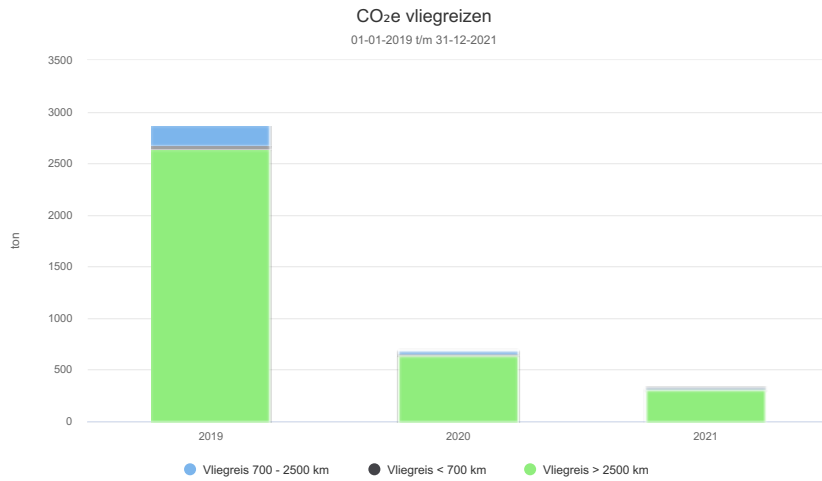
Minder bekende maatregelen:

- Gebruikmaken van business lounge (CAO)
- Extra beenruimte inkopen (CAO)

Nieuwe maatregelen

- Inzetten op afwegingskader voor businessclass vliegen voor nieuwe CAO-onderhandelingen**
- Met BZK, BZ en EZK/LNV wordt gekeken naar de mogelijkheid om – aanvullend op de bestaande CAO-afspraken om van businessclass gebruik te mogen maken wanneer een reis langer dan 6 uur duurt – dat een gedegen afweging moet worden gemaakt voordat businessclass wordt gevlogen.
- Verder uitwerken van een Dashboard** om CO₂-uitstoot van vlieguren te monitoren. Dit neemt EZK/LNV voor haar rekening.
- Aanbesteden nieuw boekingsysteem (Travelpoint):** vanaf 2023 zal Travelpoint het huidige boekingsysteem (3W) en de travelagent (VCK) gaan vervangen. In de aanbesteding is, op basis van input vanuit verschillende ministeries en RVO, een lijst met duurzaamheidseisen en -wensen opgenomen om 1) de keuze voor duurzamere reisopties te stimuleren en 2) reisdata beter te kunnen monitoren.
- Aanvullende maatregelen** zullen worden verkend, zoals *incentives* om meer Economy plus te vliegen of toegestane meerkosten bij het boeken van een directe vlucht (dit laatste kan bijvoorbeeld weer worden opgevangen door de besparingen op reiskosten als digitale alternatieven worden ingezet). Hiervoor zal met andere Rijksonderdelen worden gekeken of en hoe dit het best kan worden aangepakt; bijvoorbeeld middels input voor nieuwe CAO-afspraken.
- Communicatie/campagne**
- In 2022 zal RVO samen met EZK/LNV een communicatiecampagne uitrollen binnen de organisatie om de CO₂-Checklist Vlieguren onder de aandacht te brengen, met name binnen de teams van Internationale Programma's.

Zie voor resultaten hier onder.

CO ₂ e vliegreizen (ton)	2019	2020	2021
Vliegreis 700 - 2500 km	202,29	37,94	17,68
Vliegreis < 700 km	28,63	5,30	1,81
Vliegreis > 2500 km	2.637,08	643,19	309,64
Totaal	2.868,00	686,43	329,13

CO ₂ e vliegreizen (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	2.868	686	329									
Doelstelling CO ₂ e vliegreizen	2.868	2.630	2.390	2.151	1.881	1.612	1.345	1.076	806	536	270	0
Totaal	100%	24%	11%									
Doelstelling CO ₂ e vliegreizen	100%	92%	83%	75%	66%	56%	47%	38%	28%	19%	9%	0%

4.12. Reductiedoelstelling Elektriciteit 100% hernieuwbaar in 2030

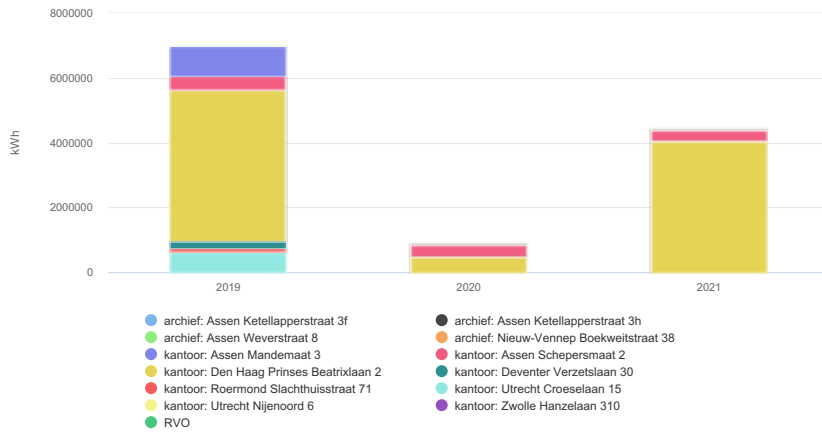
In 2019 is concernbreed voor EZK/LNV de energie 55% hernieuwbaar door inkopen van certificaten van Nederlandse wind. Tot 2030 moet nog de resterende 45% verduurzaamd worden.

Een manier om de CO₂ te reduceren binnen het vraagstuk energie, is het inkopen van Nederlandse groene energie. Voor RVO blijft er echter nog een stuk 'grijze stroom' over (of Europese groene energie, die niet meegeteld mag worden).

Zie voor de resultaten hier onder.

Grijze stroom

01-01-2019 t/m 31-12-2021

Grijze stroom (kWh)	2019	2020	2021
archief: Assen Ketellapperstraat 3f	3.437,00	2.524,00	3.207,00
archief: Assen Ketellapperstraat 3h	850,00	956,00	1.093,00
archief: Assen Weverstraat 8	32.203,00	32.418,00	28.078,00
archief: Nieuw-Vennep Boekweitstraat 38	0,00	0,00	0,00
kantoor: Assen Mandemaat 3	906.552,22	0,00	0,00
kantoor: Assen Schepersmaat 2	435.720,60	372.686,66	357.246,81
kantoor: Den Haag Prinses Beatrixlaan 2	4.672.533,56	494.994,21	4.032.398,68
kantoor: Deventer Verzetslaan 30	214.044,23	0,00	0,00
kantoor: Roermond Slachthuisstraat 71	118.719,02	0,00	0,00
kantoor: Utrecht Croeselaan 15	626.047,61	0,00	0,00
kantoor: Utrecht Nijenoord 6	0,00	0,00	0,00
kantoor: Zwolle Hanzelaan 310	0,00	0,00	0,00
RVO	0,00	632,20	
Totaal	7.010.107,24	904.211,07	4.422.023,49

Grijze stroom (kWh) (*1000)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	7.010	904	4.422									
Doelst. Grijze stroom	7.010	1.262	1.136	1.009	883	757	631	505	379	252	126	0
Totaal	100%	13%	63%									
Doelst. Grijze stroom	100%	18%	16%	14%	13%	11%	9%	7%	5%	4%	2%	0%

4.13. Reductiedoelstelling Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen

Het gasverbruik van onze huisvesting heeft nog meer potentie voor verdere CO₂-reductie. Bij energieverbruik van de panden moet hierbij onderscheid gemaakt worden tussen het elektriciteitsgebruik en maatregelen gericht op verwarming (gas en warmte). De panden zijn niet in eigendom van RVO. Daarom hebben we als RVO een beperkte invloed op het terugdringen van het verbruik als gebruiker op de installaties die in de gebouwen worden gebruikt. De Concern Dienstverleners faciliteren ons hierin en zijn in de lead, waarbij wij als RVO aanpassingen en toepassingen voor verduurzaming ondersteunen waar mogelijk.

Reductiepad

De primaire verantwoordelijkheid ligt bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het Rijksvastgoedbedrijf heeft de monitoring van het energieverbruik een energieanalyse gemaakt. Met deze energieanalyses is bekeken welke besparingen op pandniveau te behalen zijn. Voor de daadwerkelijke uitvoering van deze maatregelen zijn wij als RVO afhankelijk van RVB (Route kaart 3.0).

Maatregelen

Als gebruiker hebben we echter wel invloed op het energieverbruik in de gebouwen, op de temperatuurinstelling op de afdelingen, inrichting en gebruik van de gebouwen. Door middel van campagnes, intranetberichten, stickers op de ramen en informatiekaartjes werken we aan bewustwording en aandacht voor zuinig gebruik. Denk bijvoorbeeld aan het juist gebruiken van klimaatinstallaties, het sluiten van deuren, en het effect van het openen van ramen op het functioneren van de klimaatbeheersing.

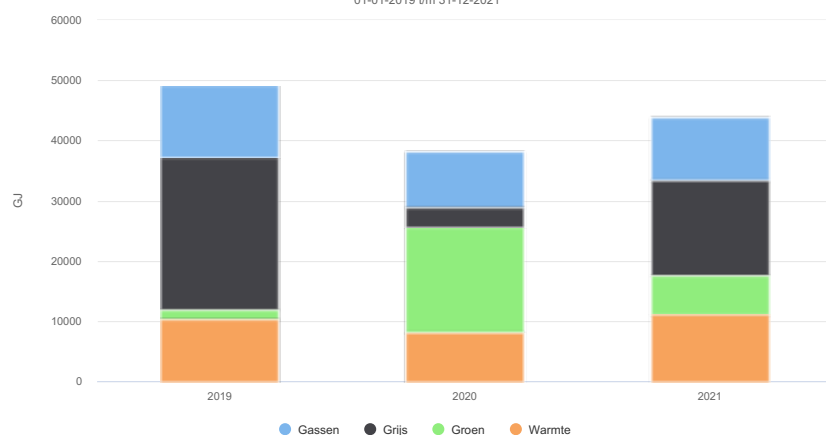
Voor de overige huurpanden is er ook een inventarisatie gemaakt van de mogelijkheden. Hier is de verhuurder verantwoordelijk en zijn wij als gebruiker indirect betrokken. Door gebruik en inrichting van het pand voor zover dat mogelijk is.

Ten slotte zullen de te verbouwen en/of gerenoveerde panden in de tijd een hoger energielabel hebben en daardoor minder energie gaan verbruiken. RVO is hiermee op koers en kan de doelstelling realiseren.

Hieronder staan de resultaten voor energie verbruik afname Electra, warmte en gas.

Energie

01-01-2019 t/m 31-12-2021

Energie (GJ)	2019	2020	2021
Gassen	11.946,27	9.308,25	10.473,76
Grijs	25.236,39	3.252,88	15.919,28
Groen	1.715,62	17.430,77	6.362,94
Warmte	10.277,85	8.215,39	11.187,90
Totaal	49.176,12	38.207,30	43.943,88

Energie (GJ)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	49.176	38.207	43.944									
Doelst. Energie	49.176	48.193	47.209	46.226	45.242	44.259	43.275	42.291	41.308	40.324	39.341	38
Totaal	100%	78%	89%									
Doelst. Energie	100%	98%	96%	94%	92%	90%	88%	86%	84%	82%	80%	78%

4.14. Reductiedoelstelling Gasverbruik van alle rijksgebouwen met 30% afgenomen ten opzichte van 2019 en voor minimaal 50% afkomstig van hernieuwbare bronnen.

Voor de vastgoedportefeuilles van het Rijk vormen routekaarten de basis voor het verduurzamen van de rijksgebouwen. Een deel van de panden van RVO valt hieronder. Voor onze gebouwen in de portefeuille is een routekaart beschikbaar (locatie Assen, Zwolle, Utrecht (Nijenoord) en Roermond).

Voor panden die niet onder de vastgoedportefeuille vallen van het Rijk zogenaamde "Specialties", geldt dat deze panden niet onder de routekaart van het Rijk vallen. De verantwoordelijkheid ligt bij beheerder/eigenaar (locatie Den Haag en Utrecht (Graadt van Roggenweg)). Ook hier lopen verduurzamingsplannen. Voor de locatie Den Haag streeft de eigenaar ernaar om het pand "Paris Proof" te maken.

Binnen de aanpak van de routekaarten wordt energie bespaard door zoveel mogelijk te verduurzamen op natuurlijke momenten. Bij grootschalige renovaties worden de panden direct verbouwd naar de einddoelen van 2050, minimaal label A++ en zo mogelijk energieneutraal. De panden worden dan optimaal geïsoleerd, gaan van het aardgas af, en maximaal voorzien van PV-panelen. Op dit moment hebben de rijkskantoren al gemiddeld label A.

Voor de panden van RVO zijn er twee panden met een hoog energielabel. Het gaat om de locaties in Assen (label G) en Zwolle (label D). Voor beide locaties zijn nieuwbouw en verbouwingsplannen in voorbereiding. Bovengenoemde maatregelen worden hier bij de planvorming en uitwerking meegenomen. Uitzondering is de tijdelijke locatie in Assen die beschikt over een label G. Hier zijn door gebouweneigenaar geen verduurzamingsmaatregelen gepland anders dan wettelijk vereist.

Tussen de grote renovatiemomenten worden maatregelen genomen, bij voorkeur aansluitend op het reguliere onderhoud, en wordt gezorgd dat de erkende maatregelen die zich snel terugverdienen, worden genomen. Dit betreft o.a. ledverlichting, extra dakisolatie, zonnepanelen, zonneboilers en het vervangen van ventilatoren. Daarnaast zetten we in op goed energiemangement, zodat onze panden zich ook energiezuinig gedragen zoals ze zijn ontworpen. We zorgen voor alternatieven voor aardgas in onze panden, zoals WKO (warmte-koudeopslag).

Dit doet RVB niet alleen per pand, maar RVB zet ook in op gebiedsaanpakken, waarbij we bijvoorbeeld meerdere panden op WKO kunnen aansluiten of bijdragen aan de businesscase voor onder andere geothermie. Dit doen we samen met anderen ook in Den Haag waar wij een locatie huren.

Het Rijksvastgoedbedrijf is onder andere verantwoordelijk voor het beheer van de rijkskantoren (Routekaart RIJK). De ingrepen die het uitvoert, zoals nieuwbouw, aanhuur, verbouwingen, onderhoud en sloop zijn momenten die leiden tot het verduurzamen van gebouwen en hiermee tot het verduurzamen van de kantorenportefeuille.

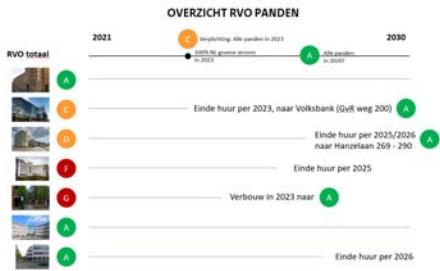
Het RVB richt zich primair op de energie in het gebouw (verwarming, verlichting en installaties) en het materiaalgebruik als gevolg van vastgoed ingrepen. Ook helpen ze klanten en gebruikers te sturen op het gehele energieverbruik en gebruiksgedrag.

Reductiepad

Het Rijksvastgoedbedrijf hanteert onderstaande tijdlijn als overzicht van de duurzaamheidsdoelen tot 2050. Ze nemen duurzaamheidsmaatregelen op natuurlijke momenten, waarmee we zoveel mogelijk op portefeuilleniveau aan de doelen voldoen.

Bij renovatie staan de einddoelen centraal. We renoveren ons vastgoed gemiddeld eens per 30 jaar. Daarom komt elk gebouw tot 2050 naar verwachting nog maar een keer grootschalig aan de beurt. Dat moment moeten we dus zo goed mogelijk benutten om de einddoelen te halen.

RVB maakt een planning en realiseert de maatregelen op een natuurlijk moment wanneer het financieel en technisch mogelijk is. Er vindt een afweging plaats bij het opstellen van een Meerjaren Onderhouds- en Investeringsprogramma (MOIP).

Wetgeving en ambities RVB:

A. Wettelijke basis: (aanstaande) Wettelijke regelgeving die voor iedereen geldt:

- Minimaal energielabel C in 2023 voor kantoren;
 - Activiteitenbesluit maatregelen die zich binnen 5 jaar terugverdienen;
 - Voldoen aan bouwvergunning bij verbouw;
 - BENG-regels bij nieuwbouw (per 1-1-2019 voor vastgoed van en voor overheidsinstanties).
- B. Bovenwettelijke rijksambities; met verwijzing naar RVB ambities op eigen website is het onderstaande uitdraagbaar en/of onderhandelbaar maar niet afdwingbaar bij verhuurder.
- MVI eisen voor huur en aankoop uit het milieucriteriadocument (zie www.pianoo.nl);
 - Monitoren van het energiegebruik door een slimme hoofdmeter en submeters op de gebouwgebonden installaties verbonden aan een EBS. Jaarlijkse rapportage aan het RVB door verhuurder;
 - Verhuurder wordt aangemerkt als drijver van een inrichting (eigenaar van een gebouw) en neemt conform de demarcatielijst uit de huurovereenkomst alle gebouwgebonden energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder;
 - Verhuurder levert jaarlijks een duurzame exploitatierapportage aan met, onder andere, een gebouwspaspoort;
 - Verhuurder sloop conform BRL SVMS-007;
 - Nieuwe vloerbedekking, scheidingswanden en plafondplaten zijn van ten minste 30% non-virgin-materiaal en worden 100% demontabel aangebracht.

Wettelijk eisen RVO (*Energiebesparingsplicht*)

Per 1 december 2023 gaat de volgende ronde Informatieplicht energiebesparing in. Vanaf die datum gelden alle geactualiseerde maatregelenlijsten energiebesparing. Dat zijn erkende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder. Met deelname aan de routekaartenaanpak kan van deze termijnen worden afgeweken en geldt een uiterste datum van 2027.

Voorwaarde daarbij is wel dat uiteindelijk de verduurzaming van het rijksvastgoed verder gaat dan wettelijk vereist is: het moet een bovenwettelijke aanpak worden. Dit zal gelden voor onze locaties in Assen en Zwolle.

Na indiening van de rapportages in het kader van de informatieplicht kan eind 2023 een nieuw overzicht gegenereerd worden over de mate van implementatie van energiebesparende maatregelen binnen het rijksvastgoed. De relevante maatregelen die gelden voor RVO-locaties, zullen tevens worden opgenomen in de (SKAO) maatregelenlijst van RVO. Daarnaast zullen we ook uitdraag uitvoeren voor de niet-rijkslocaties bij gebouweneigenaar.

Voor elektriciteitsbesparing wordt onnodige aanlichten van de panden uitgezet, en onderzocht wordt of we de verlichting van onze gebouwen uit kunnen zetten, zonder dat dit leidt tot onveilige donkere plekken in de stad, en waar energiemangement van gebouwen nog beter kan. Dit is een doorlopend proces.

Zie plaatje Overzicht panden hierboven, dit toont stand van zaken voor de kantoren van RVO specifiek:

Let wel: Voor de locatie Assen en Zwolle zijn renovatie en her/nieuwbouw plannen in vergevorderd stadium.

De genoemde wettelijke eisen en ambitie zijn hierin meegenomen. Bij realisatie kunnen de besparingen in beeld worden gebracht en vertaald worden naar de energielabels en nieuwe energieprestaties van onze kantoren. Gewenste niveau is nog niet bereikt maar er worden plannen en stappen gemaakt.

Maatregelen (Belangrijkste Reductiemaatregelen RVO 2022)

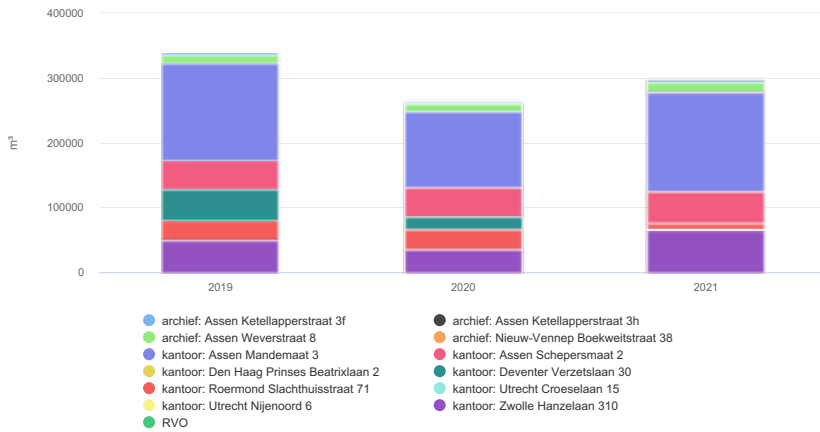
- Panden aanpassen of verhuizen naar label A-kantoor; verplichting minimaal label C in 2023. Bij verbouw toepassen smartbuilding-technologie.
- Aanschaf GVO-wind voortzetten in 2021 en 2022. Dan ook voor panden zonder NL groene stroom (CentreCourt en NAM).
- Green Business clubs Den Haag en Utrecht: werken aan energieneutraal gebied per 2030, zonnepanelen, WKO's, groene daken.
- Groene stadswarmte: gemeente Den Haag wil Greendeal sluiten met Eneco om groene stadswarmte te leveren.
- Lange termijn: DICTU stelt duurzaamheidscriteria aan categorieplannen t.b.v. inkoop, levering duurzame devices.
- Project duurzame datacentra (30% vermindering elektriciteitsverbruik).

Ten slotte zal door deels afstoten van magazijnen/archief en de te verbouwen en/of gerenoveerde panden in de tijd RVO zoveel mogelijk van het gas afgaan waardoor gas verbruik significant zal afnemen. RVO is hier mee op koers en kan de doelstelling realiseren, er vanuit gaande dat plannen tot uitvoering komen.

Zie voor resultaten voor gasverbruik-afname hier onder.

Aardgasverbruik

01-01-2019 t/m 31-12-2021

Aardgasverbruik (m³)	2019	2020	2021
archief: Assen Ketellapperstraat 3f	4.249,00	4.277,00	4.761,00
archief: Assen Ketellapperstraat 3h	569,00		
archief: Assen Weverstraat 8	11.915,00	11.629,00	14.214,00
archief: Nieuw-Vennep Boekweitstraat 38	519,00	434,00	434,00
kantoor: Assen Mandemaat 3	150.197,20	117.628,22	153.778,41
kantoor: Assen Schepersmaat 2	43.954,68	43.600,91	48.628,77
kantoor: Den Haag Prinses Beatrixlaan 2			0,00
kantoor: Deventer Verzetslaan 30	47.498,44	20.274,51	
kantoor: Roermond Slachthuisstraat 71	31.424,48	31.424,48	10.035,31
kantoor: Utrecht Croeselaan 15			0,00
kantoor: Utrecht Nijenoord 6		196,58	410,56
kantoor: Zwolle Hanzelaan 310	49.345,28	35.199,72	65.541,62
RVO	0,00		
Totaal	339.672,08	264.664,42	297.803,67

Aardgasverbr. (m³) (*1000)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	340	265	298									
Doelst. Aardgasverbruik	340	330	321	312	303	293	284	275	265	256	247	0
Totaal	100%	78%	88%									
Doelst. Aardgasverbruik	100%	97%	95%	92%	89%	86%	84%	81%	78%	75%	73%	0

4.15. Reductiedoelstelling Afval (Scope 3)

Op basis van de verzamelde data in deze ketenanalyse kan geconcludeerd worden dat de doelstelling vanuit EZK & LNV om in 2020 maximaal 35% van het restafval om te zetten naar energie en warmte nog niet behaald en ambitieus gezien vanuit de scope van RVO.

Hierbij heeft RVO de volgende doelstelling geformuleerd:

- **60% CO₂-reductie in 2025 ten opzichte van 2019**

Toelichting bij de doelstelling:

- Minder afval
- Om de doelstelling te kunnen behalen zal het nodig zijn om tot 2025 de totale hoeveelheid vrijkomend afval met 50% te reduceren, wat gelijk staat aan een reductie van circa 19,0 ton.
- Minder verbranden
- Als wordt voldaan aan de doelstelling van EZK & LNV van 2020, zou er 11,4 ton CQ-eq worden gereduceerd ten opzichte van het basisjaar 2019. Dat is een totale reductie van 29%.

Maatregelen voor minder afval:

- Hybride werken leidt tot 40% minder kantoorbezetting; wat de totale hoeveelheid afval van RVO reduceert. Het is aannemelijk dat het effect van hybride werken niet zó groot zal zijn, maar wel degelijk significant. Let wel in de thuissituatie ontstaat ook afval wat onder huishoudelijk afval zal worden geregistreerd.
- Bij de inkoop afspraken met leveranciers maken over het aanbieden van recyclingmogelijkheden bij end-of-life van de goederen die ingekocht worden.
- Bij inkoop afspraken maken met leveranciers over het terugnemen van verpakkingsmateriaal en het terugdringen van het gebruik van verpakkingsmateriaal. Let wel dat met terugnemen afval nog wel blijft bestaan.
- Afspraken maken met de werkzame cateringbedrijven in de kantoorpanden van RVO over het verminderen van de hoeveelheid swill die vrijkomt. Door voedselverspilling tegen te gaan wat zorgt voor minder volume aan swill.

Maatregelen voor minder verbranden

Om dit te kunnen bereiken is RVO zeer afhankelijk van haar ketenpartners: afvalverwerkers en de Rijksbrede Categorie Afvalzorg en Grondstoffenmanagement die de mantelcontractafspraken verzorgt. Zelf kan RVO zich richten op het zo schoon mogelijk aanbieden van afval aan de verwerker, zodat er zo min mogelijk afval bij de verbranding terecht komt. Maatregelen die RVO kan inzetten:

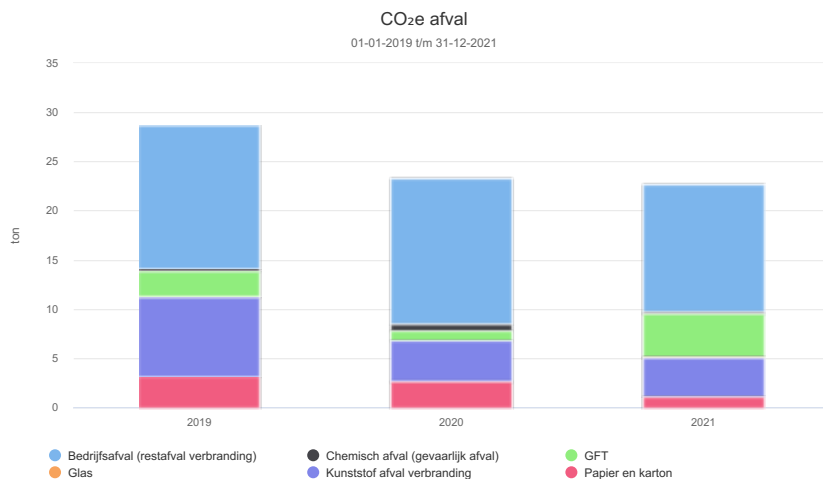
- Intern communiceren over het belang van schone gescheiden afvalstromen.
- Analyse van het aangeboden restafval. Door de restafvalstroom beter te analyseren (lees: zakken openmaken en bekijken wat erin zit) kunnen gerichte maatregelen genomen worden.

- Schone koffiebekers: Koffiebekers zijn vaak zo vervuild met ander afval dan verbranding op dit moment de enige optie is. Medewerkers moeten bewust worden dat vuile koffiebekers (bijvoorbeeld omdat er restafval in wordt gedaan) niet kunnen worden gerecycled.
- Inzet eigen koffiebekers.

Reductiepad en maatregelen

Er loopt een innovatief aanbestedingstraject. Per 1 januari 2023 worden de afvalstromen van de Rijksoverheid anders verwerkt. In de nieuwe opzet wordt er op milieu-impact gerapporteerd waardoor elke locatie zijn footprint kan zien op het gebied van afval. De verwachting is dat in het eerste kwartaal 2023 de eerste rapportages zullen verschijnen. Hier zetten we samen met CDV's op in om verder te reduceren.

De koers is uitgezet om met gerichte maatregelen doelstelling te realiseren.

CO ₂ e afval (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfsafval (restafval verbranding)	14,63	14,76	12,87
Chemisch afval (gevaarlijk afval)	0,24	0,70	0,19
GFT	2,62	1,01	4,45
Glas	0,02	0,02	0,08
Kunststof afval verbranding	8,06	4,13	4,01
Papier en karton	3,16	2,68	1,07
Totaal	28,73	23,30	22,67

CO ₂ e afval (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	28,73	23,3	22,67									
Doelstelling CO ₂ e afval	28,73	25,85	22,98	20,11	17,24	14,36	11,49	9,19	6,89	4,6	2,3	0
Totaal	100%	81%	79%									
Doelstelling CO ₂ e afval	100%	90%	80%	70%	60%	50%	40%	32%	24%	16%	8%	0%

4.16. Reductiedoelstelling ICT (Scope 3)

Op basis van de mogelijke maatregelen is het mogelijk om de komende jaren de impact van de keten flink te reduceren. Hierbij heeft RVO de volgende doelstellingen geformuleerd:

10% CO₂-reductie in 2025 met betrekking tot de winning, productie en afvalverwerking van hardware

100% CO₂-reductie wat betreft het energiegebruik van datacentra (vergroening)

Maatregelen voor ICT hardware:

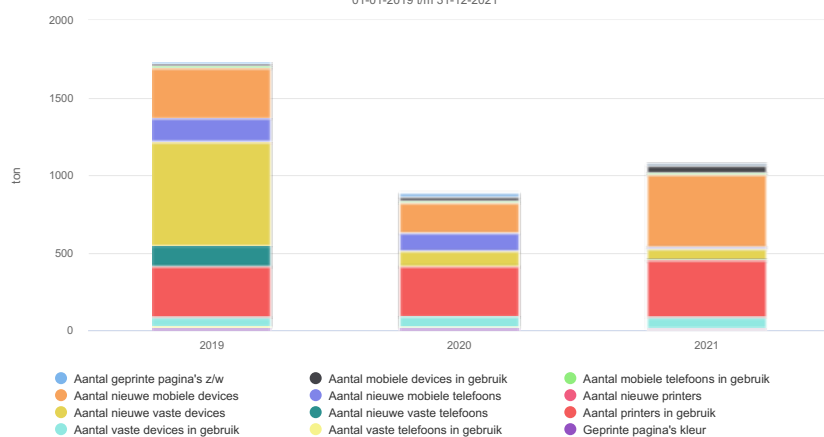
- Reduceren bij Inkoop: samen met DICTU moet RVO bepalen welke hardware ze inkoop op basis van de impact uit de LCA's aan te leveren bij aangaan contracten. Door de meest duurzame opties te kiezen kan RVO haar footprint reduceren voor wat betreft nieuwe inkoop.
- Aanwenden inspraak op energie verbruik van datacentra: samenwerken met DICTU om opslag onder te brengen bij datacenters die gebruikmaken van groene stroom. Anders verplaatsing storage.
- Gebruik laptops indien mogelijk 5 jaar en beeldschermen laten staan totdat ze technisch afgeschreven zijn. Voor laptops geldt dat alle A merken tot 5 jaar na verkoop nog originele reserveonderdelen kunnen leveren.
- Gebruik smartphones minimaal drie jaar en bij voorkeur vier jaar – selectie op fabrikanten die langdurige softwareondersteuning bieden.

Maatregelen voor datacentra

- Verkennen of servers op spaarstand kunnen werken. Afdwingen powersave standen.
- Reductie energieverbruik datacentra versnellen (een datacentrum is reeds groen, het andere heeft als ambitie om in 2025 volledig op groene stroom te draaien)

CO₂e ICT

01-01-2019 t/m 31-12-2021

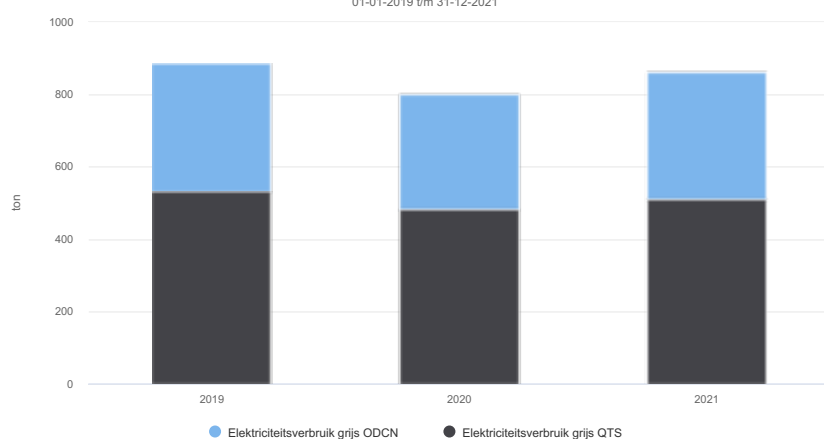

CO ₂ e ICT (ton)	2019	2020	2021
Aantal geprinte pagina's z/w	15,82	24,87	14,06
Aantal mobiele devices in gebruik	10,08	25,55	43,68
Aantal mobiele telefoons in gebruik	13,92	14,92	14,46
Aantal nieuwe mobiele devices	326,98	194,36	461,32
Aantal nieuwe mobiele telefoons	144,00	115,20	14,40
Aantal nieuwe printers	5,40	1,35	1,35
Aantal nieuwe vaste devices	663,79	99,69	65,74
Aantal nieuwe vaste telefoons	141,26	0,96	6,62
Aantal printers in gebruik	323,61	326,83	370,30
Aantal vaste devices in gebruik	61,90	68,51	68,70
Aantal vaste telefoons in gebruik	13,59	6,25	6,14
Geprinte pagina's kleur	11,15	12,92	9,01
Totaal	1.731,51	891,41	1.075,79

CO ₂ e ICT (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	1.732	891	1.076									
Doelstelling CO ₂ e ICT	1.732	1.702	1.674	1.645	1.602	1.558	1.299	1.039	779	519	260	
Totaal	100%	51%	62%									
Doelstelling CO ₂ e ICT	100%	98%	97%	95%	92%	90%	75%	60%	45%	30%	15%	

CO₂e energieverbruik datacentra

01-01-2019 t/m 31-12-2021

CO ₂ e energieverbruik datacentra (ton)	2019	2020	2021
Elektriciteitsverbruik grijs ODCN	352,40	318,44	351,73
Elektriciteitsverbruik grijs QTS	533,10	482,95	510,45
Totaal	885,50	801,39	862,18

CO ₂ e energieverbruik datacentra (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal	885,5	801,39	862,18				
Doelstelling CO ₂ e	885,5	885,5	885,5	885,5	885,5	442,75	0
Totaal	100%	91%	97%				
Doelstelling CO ₂ e	100%	100%	100%	100%	100%	50%	0%

4.17. Reductiedoelstellingen Duurzaam Hybride werken (Scope 3):

Hybride werken heeft veel aandacht in de organisatie, meerdere onderdelen houden zich bezig met deze ontwikkelingen. Gesprekken lopen met belanghebbende om CO₂-reductie op de agenda te houden. Gesprekken zijn gestart met ketenpartners op gebied van Duurzaam Hybride werken hoe uitstoot voorkomen kan worden van woon-werk en inrichting van de thuiswerkplek. Het is niet de bedoeling de reductie van uitstoot van kantoor naar privéwoning van medewerkers te verplaatsen. Hier zal bij maatregelen rekening mee worden gehouden.

Reductiepad

Om Scope 3-emissies te reduceren, dienen maatregelen te worden genomen bij twee ketenstappen: woon-werkverkeer en energieverbruik (gas en stroom) thuis.

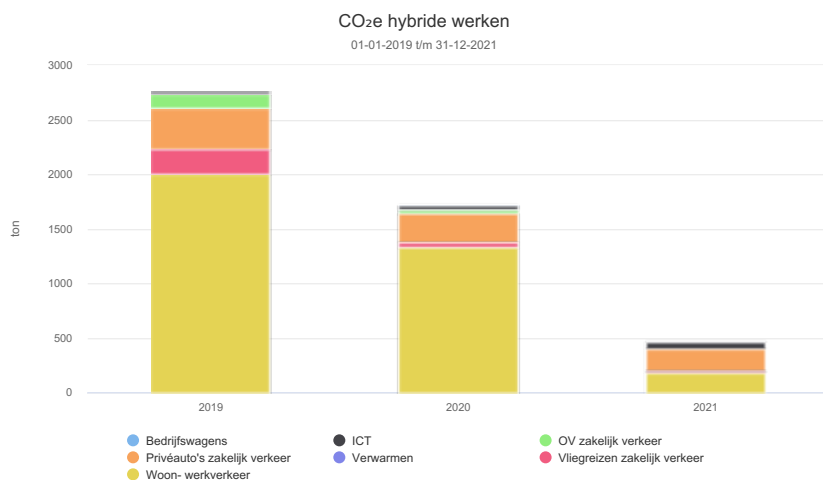
maatregelen

Bij woon-werkverkeer is een gemiddelde CO₂-reductie van 36% te behalen in de uitstoot als gevolg van woon-werkverkeer door medewerkers deels thuis te laten werken.

Met reizen van medewerkers is een gemiddelde reductie van 24% te behalen. Door medewerkers minder te laten reizen reizen (vermindering van vliegreizen, met name buiten de EU en inzet andere duurzame transportmogelijkheden in de categorie zakelijke reizen).

Energieverbruik thuis door het reductiepotentieel te benutten middels het verduurzamen van de energiemix van de privéwoningen van medewerkers. Hiervoor loopt het project Verduurzaming CAO waar de CAO RIJK ruimte biedt voor duurzaamheidsinvesteringen in de woning (middels budget voor medewerkers). Er wordt nog gewerkt aan een schatting van het energieverbruik thuis.

In de grafiek bevat ICT het energieverbruik van mobiele telefoons en devices van RVO.

CO ₂ e hybride werken (ton)	2019	2020	2021
Bedrijfswagens	7,49	6,41	0,00
ICT	23,99	40,47	58,14
OV zakelijk verkeer	131,40	39,95	7,44
Privéauto's zakelijk verkeer	370,36	265,42	200,68
Verwarmen	0,00		
Vliegreizen zakelijk verkeer	230,92	43,23	19,49
Woon-werkverkeer	2.000,68	1.328,98	179,77
Totaal	2.764,85	1.724,47	465,52

CO ₂ e hybride werken (ton)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal	2.765	1.724	466									
Doelstelling CO ₂ e subdoelstellingen	2.765	2.631	2.497	2.363	2.226	2.089	1.948	1.808	1.669	1.529	1.389	0
Totaal	100%	62%	17%									
Doelstelling CO ₂ e	100%	95%	90%	85%	80%	76%	70%	65%	60%	55%	50%	0%

5. Initiatieven

RVO is initiator en deelnemer aan vele initiatieven die zich richten op CO₂-reductie binnen en buiten de eigen organisatiescope. Voor de CO₂-Prestatieladder dient minimaal aan één initiatief actief te worden deelgenomen.

De organisatie dient zich daarbij op de hoogte te stellen van de initiatieven die binnen de branche spelen, en halfjaarlijks te evalueren op de actieve deelname aan lopende initiatieven. De gedachte achter deelname aan een initiatief is dat door interactie met andere bedrijven/organisaties informatie kan worden uitgewisseld en middels deze samenwerking nieuwe ideeën en ontwikkelingen op het gebied van CO₂-reductie tot stand kunnen komen.

Vanuit dit doel vraagt de norm om een actieve deelname. Mocht een initiatief waaraan wordt deelgenomen op zeker moment niet meer relevant zijn en de deelname wordt beëindigd, dan kan de inventarisatie van de initiatieven dienen als bron voor het kiezen van deelname aan een ander initiatief.

Om te bekijken welke sector- en keteninitiatieven relevant zouden kunnen zijn voor RVO is de website van de SKAO geraadpleegd (https://www.skao.nl/initiatieven_programma). Hier is een compleet overzicht van alle initiatieven en

reductieprogramma's te vinden. Eventuele geschikte initiatieven zijn besproken met de projectleider en met de stuurgroep. Aangezien RVO aan meerdere goed passende initiatieven deelneemt, is dit alleen ter inspiratie geraadpleegd.

Aanvullend op deze eisen, wordt voor certificering op niveau 4 gesteld: 'De organisatie neemt initiatief tot ontwikkelingsprojecten die de sector faciliteren in CO₂-reductie.' De organisatie moet daarbij kunnen aantonen dat ze initiatiefnemer is van ontwikkelingsprojecten die de sector, bij de uitvoering van projecten, faciliteren in CO₂-reductie door het verbinden van de organisatiernaam aan het initiatief, door publicaties, door bevestiging van mede-initiatiefnemers.

Community Verduurzaming Bedrijfsvoering EZK/LNV

In december 2019 is er gestart, vanuit het kerndepartement EZK/LNV, met een Community Verduurzaming Bedrijfsvoering EZK/LNV; hierin zijn alle duurzaamheidscoördinatoren vertegenwoordigd vanuit EZK en LNV en hun diensten en agentschappen.

Deze community werkt samen met het kernteam CO₂-Prestatieladder vanuit EZK aan de implementatie. Het kernteam CO₂-Prestatieladder is verantwoordelijk voor de coördinatie en bestaat uit twee medewerkers vanuit de Directie Bedrijfsvoering en een externe adviseur, die ook onderdeel uitmaakt van dit kernteam. Het kernteam ondersteunt de Community en individuele diensten bij het uitvoeren van hun verantwoordelijkheden en coördineert besluitvorming die op concerniveau worden genomen. Waar nodig schakelt het kernteam met collega's van communicatie en planning & control.

Met regelmaat zijn er community-bijeenkomsten georganiseerd om reductiedoelstellingen en -maatregelen met elkaar te bespreken en mogelijk initiatieven en best practices met elkaar uit te wisselen, om zodoende ook onderling een beter inzicht te creëren m.b.t. de effectiviteit van maatregelen. Uiteraard zijn leden van het RVO-team Duurzame Bedrijfsvoering hier ook actief.

Ontwikkelingsproject: verduurzaming Centre Court

RVO heeft gekozen d.m.v. een ontwikkelingsproject voor verdieping op het onderwerp 'verduurzaming totale kantoorpand Den Haag en omgeving' (Centre Court). Een van de uitdagingen waar overheden voor staan is de verduurzaming van hun kantoorpanden en de omgeving. De geleerde lessen uit dit project kunnen andere overheden/bedrijfsleven helpen met stappen te nemen in de verduurzaming van hun vastgoed en de omgeving.

De pilot is een instrument en/of hulpmiddel waarbij de resultaten van de pilot input vormen voor het ontwikkelen van nieuwe (duurzaamheids)kaders, maatregelen of aanpassen van het bestaande rijkhuisvestingsbeleid, dat bedacht is in de periode 2010 – 2015, toen het aspect Duurzaamheid en CO₂ uitsparing nog geen hoofdthema's waren. Het is interessant om te onderzoeken en te ervaren hoe de uitkomsten uit deze analyses kunnen worden toegepast binnen de parameters van een specifiek kantoor dat in gebruik is bij RVO.

Keteninitiatieven

RVO is initiator en deelnemer aan vele initiatieven die zich richten op CO₂-reductie binnen en buiten de eigen organisatiescope. Voor de CO₂-Prestatieladder dient minimaal aan 1 initiatief actief te worden deelgenomen.

Green Business Club Den Haag Beatrixkwartier (GBCB)

RVO is als één van de 11 participanten betrokken bij het verduurzamen van het Beatrixkwartier in de [Green Business Club Den Haag Beatrixkwartier](#) (GBCB).

De participanten van de Green Business Club Beatrixkwartier (Bouwinvest, Cromwell, MN, Nationale Nederlanden en Gemeente Den Haag) zetten zich gezamenlijk in voor een overgang naar groene energie-opwekkers met als doelstelling om in 2030 van het gas af te zijn. BouwInvest, gespecialiseerd vermogensbeheerder in vastgoed voor institutionele beleggers, heeft in 2019 concrete stappen gezet door CentreCourt te voorzien van een warmte-koudeopslag.

Green Business Club Utrecht (GBCU)

RVO is binnen de [Green Business Club Utrecht](#) (GBCU) één van de 18 participanten rondom het stationsgebied Utrecht Centraal. Deze Green Business club heeft als missie:

- Een duurzaam gebied dat toekomstbestendig en goed voor het milieu is
- Een levendig is met ruimte voor kennisuitwisseling en activiteiten
- Een fysiek groen en schoon gebied

De GBCU wil dat het stationsgebied in Utrecht een plek in de stad wordt waar het prettig is om te werken, wonen en te verblijven in de periode dat het gebied volop in ontwikkeling is. Daar waar de Gemeente Utrecht zich richt op de lange termijn, vormt de Green Business Club Utrecht een netwerk dat de verbinding maakt naar het nu: met de [bedrijven](#) in het stationsgebied zorgt de GBCU er gezamenlijk voor dat het gebied ook in de tussentijd prettig, leefbaar en duurzaam is. Dat doet GBCU door middel van de volgende doelstellingen:

- Bijdragen aan het tijdelijk en (semi)permanent verlevendigen van het stationsgebied Utrecht.
- Aantoonbaar zero waste zijn in 2030: het geproduceerde afval bij de participanten reduceren en maximaal scheiden, zorgen voor minder restafval en de CO₂-uitstoot terugdringen met als doel waarde creëren door middel van het hergebruik van grondstoffen.
- Het verminderen, "verslimmen" en verschonen van de goederenstromen in het stationsgebied om de CO₂-uitstoot zover mogelijk (met de intentie naar zero-emissie) terug te brengen.
- Onderzoeken of 'Utrecht Centraal Energieneutraal in 2030' haalbaar is en wat daar dan globaal bij komt kijken.

RBB benchmark

De Rijksbrede Benchmark Groep (RBB Groep, of kortweg RBB) is een sinds 2002 bestaand netwerk van inmiddels 45 landelijk opererende dienstverlenende (uitvoerings)organisaties in de publieke sector. De RBB maakt zich sterk voor leren van elkaar, bij elkaar in de keuken kijken en het vergelijken van prestaties. Zij doet dit op verschillende manieren.

Samen leren, samen beter, samen doen! is de missie en geeft het netwerk bestaansrecht.

De RBB Benchmark vergelijkt ook hoe uitvoeringsorganisaties aan de slag zijn met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en of ze een systematiek hebben m.b.t. CO₂-reductie.

Vanuit Nationale Programma's is Sandra Taal coördinator vanuit RVO. Feikje Krikke is vanuit Facilitair Bedrijf vertegenwoordiger van RVO in de werkgroep MVO van de RBB Benchmark.

Community of Practice CO₂-Prestatieladder Rijksbreed

In maart 2021 is er een Community of Practice opgericht met de focus op de implementatie van de CO₂-Prestatieladder Rijksbreed. Deelnemers aan deze CoP zijn o.a. Ministeries van BZK, IenW maar ook uitvoeringsorganisaties zoals het Rijksvastgoedbedrijf.

PIANo, onderdeel van RVO, is trekker van deze CoP en vanuit het team Duurzaam RVO is Chris Steensma

deelnemer.

Landelijk Facilitair Management Overleg van CDV's

De Rijksoverheid wil graag een efficiëntere bedrijfsvoering. Daarom is de facilitaire dienstverlening gecentraliseerd en bij zogenoemde Concern Dienstverleners (CDV's) belegd. Deze komen samen in het Landelijk Facilitair Management Overleg (LFMO). RVO brengt in het overleg punten in betreffende het verduurzamen van de bedrijfsvoering.

Voor RVO is dat een complexe ontwikkeling omdat RVO te maken heeft met maar liefst drie verschillende CDV's die volgens onderstaande verdeling de facilitaire dienstverlening voor RVO verzorgen:

- Belastingdienst (RVO-locaties Assen, Zwolle, Utrecht)
- Rijkswaterstaat (RVO-locatie Roermond)
- FM Haaglanden (RVO-locatie Den Haag).

Daarbij is RVO op een aantal locaties ook niet de enige huurder, waardoor afstemming en overeenstemming met andere gebruikers van het pand nodig zal zijn om tot implementatie van reductiemaatregelen te komen.

Dit zal uiteindelijk ook voor het CO₂-management gevolgen hebben. Denk aan de implementatie van maatregelen, maar ook aan het verzamelen van data t.b.v. de CO₂-footprint.

Coalitie Anders Reizen

De Coalitie Anders Reizen is tegenwoordig een coalitie van ruim 70 grote organisaties die 500.000 medewerkers vertegenwoordigt.

De gemeenschappelijke ambitie van Anders Reizen is de CO₂-uitstoot van zakelijk reizen te halveren in 2030 (t.o.v. 2016). Met zakelijk reizen wordt bedoeld het woon-werk verkeer en de reizen ten behoeve van de werkgever, inclusief vliegreizen, per medewerker (fte). Om deze doelen te bereiken zijn de meest effectieve maatregelen vertaald naar een koploperprogramma met 'best practices'.

Via deze impactvolle maatregelen werken we naar een nieuw mobiliteitsbeleid dat moet leiden tot 'het nieuwe normaal' in het zakelijke verkeer. Met de impact van corona heeft minder reizen een nieuwe dimensie gekregen. Daarmee heeft Anders Reizen een grote impact op de nieuwe manier van duurzaam reizen.

Doen, delen en inspireren

De leden van Anders Reizen zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de getekende belofte (pledge). Dat is kracht van het netwerk: gewoon gaan doen! Daarin worden bedrijven ondersteund door een programmteam en netwerk dat faciliteert in kennisdeling, samenwerking en voortgang op de onderwerpen. Dit team organiseert een aantal maal per jaar inspiratiesessies voor HR- en MVO-professionals waar ook kennis gedeeld wordt vanuit de werkgroepen die in de coalitie actief zijn. Deze werkgroepen behandelen dilemma's en kansen die de leden waarnemen zoals fiscale regelingen, grijze kentekens, monitoring etc.

Coalitie Anders Reizen - Rijk

De Rijksoverheid wil het zakelijke verkeer van alle rijksambtenaren verduurzamen. Daarom tekenden de drie secretarissen-generaal - Maarten Camps (EZK), Maarten Schurink (BZK) en Lidewijde Ongering (IenW) eind 2019 namens alle ministeries de Dutch sustainable mobility pledge van de coalitie Anders Reizen. RVO is actief deelnemer in de bijeenkomsten van dit initiatief, dat getrokken wordt vanuit het Ministerie van IenW en heeft zo bijvoorbeeld deelgenomen in de digitale inspiratiesessie 'Het Rijk gaat Anders Reizen'.